

Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3, 2019 Güz,

ISSN: 2651-4605

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (2019, Ekim), “Konya Sultan Selim İmaretı Vakıfları ve Vakfiyesi”, *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S 3: 1-53.

Makale Geliş Tarihi: 13/09/2019

Makale Kabul Tarihi: 03/10/2019

KONYA SULTAN SELİM İMARETİ VAKIFLARI ve VAKFİYESİ*

Yusuf KÜÇÜKDAĞ**

Öz

Konya’da Mevlâna Dergâhı’nın batı bitişinde bulunan Sultan Selim İmaretı’nin kitabesi bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak Kanuni tarafından 5 Rebiyülevvel 971/23 Ekim 1563 tarihli bir hükümle Şehzade II. Selim’in Konya’da bina ettirdiğı imarette yemek çıkarılması için arazi tahsis edilmesine bakılırsa, 1563’te tamamlanmıştır. II. Selim’in Karapınar’daki imareti de 1562’de bitirilmiş; 1563’te faaliyete geçirilmiştir. şu halde her iki imaretin inşası aynı zamanda başlamış ve birlikte işler hale getirilmiştir. Sultan Selim İmaretı’nin mimarı bilinmez iken Karapınar Sultan Selim İmaretı’nin mimarı Halepli Cemaleddin’dir. Aynı tarihlerde bina ettirildiğine bakılırsa Mimar Halepli Cemaleddin, Konya’daki imaretin inşasına da nezaret etmiş olmalıdır. Sultan Selim İmaretı, şu anda mevcut değıldir. Vakfiyesi ve değışik zamanlarda yapılan tamir keşiflerindeki bilgilerle yıkılmadan önce dış tarafından alınan fotoğraflardan yapının ana hatları belirlenebilmektedir. Buna göre imaret tabhane, mutfak, kiler, buğday ambarı, odunluk, fırın, ahır, kenef, şadırvan ve iki çeşmeden meydana geliyordu. İmaretin bu kısımları, büyük bir kapıdan girilen ihata duvarıyla çevrili avlunun etrafında dizili idi. İmaret XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar onarımlarla ayakta kalmış ancak XX. yüzyılın başlarında demir yolu sisteminin kurulması ve buna bağılı olarak Konya’da yeniden ticari yapılanmaya gidilmesi sonucu işlevini kaybetmiş ve yıkıma terk edilmiştir. Konya Belediyesi, 1951’de büyük bir bölümünü yıkarak park haline getirmiştir. Mahmut Akok, 1965’te imaretin ayakta kalan küçük bir

* Bu makale, Selçuk Üniversitesi’nde BAP tarafından desteklenen “Konya ve Çevresinde Sultan II. Selim’in Vakıf Eserleri ve Vakfiyeleri” adlı projenin (Proje no. 92/189) bir bölümüdür.

** Prof. Dr., KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, Konya, yusufkucukdag@hotmail.com, ORCID, 0000-0002-8360-3127.

bölümüyle tabhaneden geriye kalan bir kısmının planını yapmış ve resimlerini almıştır. Bundan kısa bir süre sonra Konya Belediyesi tarafından tamamen ortadan kaldırılmış; böylece dört yüz senelik bir geçmişe sahip olan Osmanlı hayır eseri tarihin derinliklerine gömülmüştür. II. Selim tarafından 1573'te düzenlenen vakfiyesine göre, Konya ovası ile Silifke ve Mut çevresinde geniş araziler, imaret için tahsis edilmiştir. Bu vakıf gayrimenkullerinden elde edilen gelirin öşrü ile imarete hizmet veriliyordu. Buraya Konya dışından gelen yolcular, üç gün ücretsiz olarak kalıyorlar, günde iki öğün yemek yiyorlardı.

Anahtar Kelimeler: Konya, Selim II, Vakfiye, Vakıf, İmaret.

FOUNDATIONS and VAKFIYE OF SULTAN SELİM İMARETS in KONYA

Abstract

The construction date of the *Sultan Selim İmaret*, adjacent to the Mevlana Complex on the western side, is unknown due to its *kitabe*'s disappearance. However, *İmaret* was built prior to 1563 based on the allocation of the land title to serve food to the needy at the premises of *İmaret*, which had been built by Prince Selim II in Konya, with a decree issued by Suleiman the Magnificent dated 23 October 1563. Coincidentally, the *İmaret* financed by Selim II was completed in 1562 and put into service the following year. Evidently, construction of both *İmarets* began on the same frame and operationalized at about the same time. While the architect of Sultan Selim *İmaret* was not known, that of Karapınar is Cemaleddin from Aleppo, Syria. Given the construction period, Cemaleddin from Aleppo must have at least attended to the construction of *İmaret* in Konya. Sultan Selim *İmaret* does not exist any more though its main floor plan were identified through the photos taken prior to its collapse as well as the information obtained through various explorations and its *kitabe*. The information in hand points to the existence of, in *İmaret*, home for the homeless, kitchen, cellar, wheat depot, wood depot, bakery, stable, toilets and two fountains. These sections of the *İmaret* are lined up

Konya Sultan Selim İmaretı Vakıfları ve Vakfiyesi

around the main hall upon entry, adjacent to the main exterior walls of the building. *İmaret* is understood to have survived up until the final quarter of the 19th century with restorations, finally becoming dysfunctional and giving way to decay following the establishment of railway and the re-construction of commercial buildings in the area triggered by the railway. The City of Konya demolished a great part of *İmaret* and converted it into a leisure park in 1951. A researcher, Mahmut Akok, had taken photographs of *İmaret* in 1965 as much as what remained and reconstructed the plan of home for the homeless and a small section still standing. Soon after, however, the City of Konya bulldozed off every remaining stone, burrying an Ottoman welfare institution of four centuries into the depts of history. According to the *vakfiye* worded by Selim II in 1573, massive land spanning from the plains of Konya to Silifke and Mut was allocated to the *İmaret* so that its needs could be taken care of with the income incurred by the renting of the real estate. Thus, travellers from outside of Konya had free access to accommodation for three days and meals twice a day.

Key words: Konya, Selim II, Vakfiye, Foundation, İmaret.

Giriş

Konya, Anadolu'nun orta-güneyinde yer alan tarihî bir kenttir. Doğu Avrupa'yı Batı Asya ve Kuzeydoğu Afrika'ya bağlayan transit yol üzerinde bulunmasından dolayı daha Büyük İskender zamanında (M.Ö. 356-323) gelişmeye başladı. Roma Çağında Efes limanından başlayıp Doğuya; Bizans döneminde ise, İstanbul'dan Suriye yönüne uzanan yolun üzerinde bulunuyordu¹. Konya'nın önemi 1097'den itibaren Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti olmasıyla artmış²; bundan sonra Ön Asya'nın kültür, aynı zamanda ekonomik merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle Konya'dan başlayan ve doğu-batı yönünde giden yollara yeni bir şekil verme ihtiyacı

¹ Tuncer Baykara, *Türkiye Selçukluları Döneminde Konya*, Ankara 1985, s.22-23.

² İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, (Kısaltma: *Konya Tarihi*), Konya 1964, s.49; Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, (2. Baskı), Ankara 1979, s.19.

hissedilmiştir. T. Baykara'nın da işaret ettiği üzere II. Kılıçarslan (1155-1192), yeni bir yol şebekesinin belirmesi için gerekli alt yapıyı oluşturmuş³; bu proje çerçevesinde Konya merkez olmak üzere değişik istikametlerde uzanan yolların belli mesafelerinde kervansaraylar inşa etmiştir⁴. Karamanoğulları ile Osmanlılar'ın da kullandığı bu Selçuklu hanlarının pek çoğu hâlen ayaktaadır.

Konya, Osmanlı döneminde de İstanbul ve Bursa'dan başlayıp Şam ve Hicaz yönüne uzanan yolun üzerinde hem ticari hem de dinî öneme sahip bir yerdi⁵. Bu nedenle Osmanlı Devleti, 1467'de Konya'yı sınırları içine aldıktan sonra kent merkezinde bedesten, han ve imaret gibi ticari binaların inşası yönüne gitmiştir⁶. Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Suriye ve Mısır'ı 1517'de alınca Konya'dan geçen yol daha da önem kazanmış; Konya ile Şam arasında yeni imaretler yapılmıştır⁷. Bunlardan ikisi II. Selim'in Konya valiliği sırasında Karapınar ve Konya'da yaptırdığı imaretlerdir.

Konya ve çevresinde Sultan II. Selim'in vakıf eserlerinden biri olan Karapınar Sultan Selim Külliyesi'ne dair kitap daha önce yayımlanmıştır. Bu makalede II. Selim'in Konya'da inşa ettirdiği imaret ve bunun için düzenlenen vakfiye incelencektir.

A. Konya Sultan Selim İmaretini Hakkında Tarihî Bilgiler

Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar'da cami, medrese, tekke, türbe, han, hamam, tabhane gibi değişik fonksiyonlara sahip birçok yapıya veya

³ Aynı eser, s.27.

⁴ Yusuf Küçükdağ-Caner Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, (2. Baskı), Konya 1999, s.313-315.

⁵ Halil İnalçık, "Bursa, XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar", *Belleten*, XXIV/93 (1960), s.46-47.

⁶ Konya şehir merkezindeki hanlar için bk. Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara 1995, s.35-36; Yusuf Oğuzoğlu, "17. Yüzyılın İkinci Yarısında Konya Şehir Müesseseleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerinde Araştırma", (Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1980. XVIII. yüzyılda Konya hanları için bk. Yusuf Küçükdağ, "Lâle Devri'nde Konya", (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989, s.18-24.

⁷ Sâî Mustafa Çelebi, *Yapılar Kitabı/Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye*, (yay. haz. Samih Rifat-Arzu Karamani Pekin), İstanbul 2002, s.116-117.

bunlardan bir kısmına imaret deniyordu⁸. Klasik dönemde imaretler, mutfak, fırın, erzak ve tahıl depoları, yemek salonları ile tabhane veya handan meydana geliyordu. XVIII. yüzyıldan sonra imaret kelimesi, daha dar anlamıyla kullanılmaya başlanmış olup buna göre imaret, vakıf görevlileri, muhtaçlar ve tabhaneye gelip kalanlar için yemeğin pişirilip dağıtıldığı ve yenildiği mekândır⁹.

Konya Sultan Selim İmaretı, Konya’da Türbe-i Celaliye/Civar Mahallesi’nde, Mevlâna Dergâhı, Türbe Hamamı ile bunların arasına Kanuni (1520-1566) tarafından yaptırılan ve yanlışlıkla Sultan II. Selim’e izafe edilen caminin kuzey bitişiğine inşa edilmiş, bu yapılarla âdetâ bir külliye haline gelmiştir¹⁰. Fakat II. Selim’in bina ettirip vakıflar tahsis ettiği kısım sadece imarettir ki, bu bölüm mutfak, tabhane, fırın, ambar, kilerler, ahır, samanlık ve helâdan meydana geliyordu¹¹. Bu incelemede, II. Selim tarafından inşa ettirildiği için imaret bölümünü meydana getiren yapılar üzerinde durulacaktır. Aynı bölgede bulunan değişik kişilerce farklı zamanlarda bina edilen Mevlâna Dergâhı, Türbe Hamamı, Sultan Süleyman/Sultan Selim Camii, Yusuf Ağa Kütüphanesi ile mektep ve medreseler ise, ayrı bir çalışmada ortaya konmuştur¹².

I. Konya Sultan Selim İmaretı’nin İnşa Tarihi, Banisi, Mimarı ve Ustaları

1) İnşa Tarihi

Konya Sultan Selim İmaretı’nin inşa tarihine dair şimdilik bir kitabe bilinmemektedir. Bu nedenle imaret üzerinde çalışanlar, yapıldığı tarih hakkında şimdiye kadar tam bir rakam vermemişlerdir. Ancak bazı

⁸ Osman Nuri Ergin, *Türk Şehirlerinde İmâret Sistemi*, İstanbul 1939, s.5-16.

⁹ M. Baha Tanman, “Sinan’ın Mimârîsi İmaretler”, *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ Eserleri*, I, İstanbul 1988, s.333.

¹⁰ Yusuf Küçükdağ, “Sultan Selim Camii ve Külliyesi”, *DİA*, XXXVII, İstanbul 2009, s.516-517.

¹¹ Bk. Bu çalışmada sunulan Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi, 90-105. Bundan sonraki atıflarda vakfiye metin içinde (v) olarak kısaltılacaktır.

¹² Yusuf Küçükdağ, “Konya’da Mevlevi Tekke ve Zaviyeleri”, *Bilgi Yolu Dergisi*, S.9 (2006), s.153-158.

araştırmacılar, II. Selim'in Konya valiliği sırasında yaptırıldığını ileri sürmektedirler. Nitekim Mahmut Akok, tarih vermeden II. Selim'in Konya valiliği sırasında¹³; İbrahim Hakkı Konyalı, bu yapının vakfiyesindeki ifadelerle bakarak II. Selim'in hükümdarlığı döneminde yani 1566-1574 yılları arasında inşa edildiğini yazmaktadır¹⁴. Karapınar Sultan Selim Külliyesi'nin 1560-1563 yılları arasında yaptırıldığı son yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır¹⁵. Konya Sultan Selim İmareti de aynı tarihler arasında bina edilmiş olmalıdır. Çünkü 5 Rebiyülevvel 971/23 Ekim 1563 tarihli bir hükme göre, Kanuni tarafından Şehzade II. Selim'in Konya'da yaptırdığı imarette yemek çıkarılması için Silifke Kazası dahilinde bulunan birçok köy, mezra ve tarlanın geliri tahsis edilmiştir¹⁶. Belgede imaretin tamamlandığına ve hizmet verecek konumda olduğuna dair bilgilerin bulunması, buranın da Karapınar'daki Sultan Selim Külliyesi gibi 1563'ten önce, 1559-1563 yılları arasında inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

2) Banisi

Şehzade II. Selim Konya'da vali iken, başta Konya şehir merkezi olmak üzere bu çevrede hayır eserleri yaptırmış, Kanuni, bunlara zengin vakıflar tahsis etmiştir. Bunlardan biri, Karapınar'daki Sultan Selim Külliyesi¹⁷, diğeri burada incelenmekte olan Konya Sultan Selim İmareti'dir.

Konya Sultan Selim İmareti, Karapınar'daki külliye gibi, Kanuni'nin padişahlığı sırasında inşa edildiği için olacak bazı kaynaklarda Sultan Süleyman'ın hayratı arasında gösterilmektedir¹⁸. Oysa Kanuni, 5 Rebiyülevvel 971/23 Ekim 1563 tarihli bir hükümde Konya'daki imareti oğlu Selim'in yaptırdığına işaret etmektedir¹⁹. 1573-1574 yılları arasında

¹³ "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser: Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darü'l-Huffâzi ve Sultan II. Selim İmareti", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XX/1 (1973), s.9.

¹⁴ *Konya Tarihi*, s.971.

¹⁵ Bk. Yusuf Küçükdağ, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Konya 1997, s. 28-31.

¹⁶ *KŞS*, no.1, s.21,78.

¹⁷ Küçükdağ, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*.

¹⁸ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, İstanbul 1314, s.21.

¹⁹ *KŞS*, no.1, s.78.

düzenlenen ve aşağıda değerlendirilmekte olan vakfiyeye göre de bu imareti II. Selim bina ettirmiştir (v. 5-50). Vakfiyedeki bilgilere dayanan Konyalı, buranın banisinin II. Selim olduğunu kabul etmektedir²⁰. Şu halde Konya Sultan Selim İmareti, Kanuni'nin padişahlığı sırasında, Konya Valisi Şehzade II. Selim tarafından yaptırılmıştır. Kanuni'nin hayratı arasında gösterilmesine, onun hükümdarlığı döneminde inşa edilip buraya birçok gayrimenkulün tahsis edilmesi sebep olmuştur.

3) Mimarı

Konya Sultan Selim İmareti'nin mimarı hakkında devrin eserlerinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Konyalı, yapıldığı döneme bakarak mimarının Sinan olabileceğini söylemektedir²¹. Oysa Mimar Sinan'ın yaptığı eserleri ihtiva eden Sâî Mustafa Çelebi'nin yukarıda zikredilen kitabında bu konuda hiçbir kayıt mevcut değildir. Daha önce değinildiği üzere Konya'daki imaretin inşa tarihi, Karapınar Sultan Selim Külliyesi ile aynı yıllara tesadüf etmektedir. Karapınar'daki imaretin mimarının Halepli Cemaleddin olduğu belirlenmiştir²². Orası ile birlikte aynı mimarın yani Cemaleddin'in Konya'daki imareti de bina ettiği düşünülebilir. Öyle ise Konya'daki Sultan Selim İmareti'nin mimarı Halepli Cemaleddin'dir.

4) Ustaları

Konya Sultan Selim İmareti'nin ustalarıyla ilgili olarak şimdilik herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Hemen 90 km mesafedeki Karapınar Sultan Selim Külliyesi'nde mahallî ustaların çalıştırıldığına²³; Kıbrıs fethedilince Konya'dan buraya duvarcı ve marangozlar gönderildiğine bakılırsa²⁴ Konya'daki imaretin ustalarının da o sırada Karaman eyaleti olarak bilinen Konya ve çevresinden olduğu söylenebilir.

²⁰ *Konya Tarihi*, s.978-979; İ.H. Konyalı, "Sadrazam Pir Mehmet Paşa ve Bıraktığı Eserlerin Tüyle Ürpertici Durumu 11", *Yeni Asya*, 7.11.1972.

²¹ *Konya Tarihi*, s.978.

²² Küçükdağ, *aynı eser*, s. 31-37.

²³ Küçükdağ, *aynı eser*, s. 38-40. İstanbul Süleymaniye Camii ve İmareti'nin yapımında da en fazla usta Karaman eyaletinden götürülmüştür. Bk. Ömer Lütfi Barkan, *Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557)*, I, Ankara 1972, s.96, 146, 151.

²⁴ BOA, *Mühimme*, no.12, sıra:804.

II. Konya Sultan Selim İmareti'ndeki Üniteler

II. Selim, daha önce değinildiği üzere değişik tarihlerde, farklı kişilerce bina edilmiş Mevlâna Dergâhı, Türbe Hamamı ve Sultan Süleyman/Sultan Selim Camii'ni külliye şeklinde tamamlayan bir imaret inşa ettirmiştir. Karamanoğlu İbrahim Bey'in Konya'da inşa ettirdiği eski tarihli imareten²⁵ muhtemelen ayrı olduğunu göstermek için “*İmâret-i Cedîd*” adı da verilen²⁶ Sultan Selim İmareti, iki kubbeli mutfak, bir kubbeli fırın, iki kubbeli kiler ve iki kemerli buğday ambarı ile odunluk, ahır²⁷, tabhane, kenef, havuzlu ve taş kemerli çeşme ve şadırvandan²⁸ meydana geliyordu. Kâgir birçok binayı ihtiva eden imaret hakkında çok kısa bilgi veren Evliya Çelebi, kubbe sayısını 11 olarak göstermektedir²⁹. Bununla birlikte 16 Rebiyülâhir 1120/5 Temmuz 1708 tarihli tamirat keşfi ve 11 Recep 1304/5 Nisan 1887 tarihli bir belgede verilen bilgiler³⁰ ile yıkılmadan önce çekilen fotoğrafa göre yedi adet kubbesi bulunuyordu. Aşağıda imaretin bölümleri ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1) Tabhane/Kervansaray

Konya Sultan Selim İmareti'nde bir tabhane binası vardı. Bu yapı bazen kervansaray, bazen Kurşunlu Han bazen de sadece Han olarak geçmektedir³¹. 29 Cemaziyelevvel 1085/31 Ağustos 1674 tarihli tamir keşfinde Tabhane Hanı olarak kaydedilmiştir³². Vakfiyedeki şartlardan buranın misafirlerin kalacağı tabhane olduğu anlaşılmaktadır (v.100-105). Kanuni'nin imarete dair Konya Kadısı'na gönderdiği bir hükümde tabhanenin beş odadan meydana geldiğine işaret edilmiştir³³. Bazı

²⁵ Geniş bilgi için bk. Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 967-969.

²⁶ TSMA.E, no. 4536; KŞS, no.2, s.188; no.9, s.119,165; BOA, *Karaman Ahkâm Defteri*, no.13, s.106.

²⁷ KŞS, no.27, s.61; no.36, s.76.

²⁸ KŞS, no. 36, s.76; no. 52, s.42.

²⁹ *Seyahatnâme*, III, s.21.

³⁰ KŞS, no.36, s.76.

³¹ KŞS, no.25, s.158; no.35, s.227; no. 36, s.76.

³² KŞS, no. 20, s.102, 217.

³³ KŞS, no. 1, s.78.

belgelerde sadece “*Tabhane*”³⁴ bazılarında ise “*Kervansaray*”³⁵ ve “*Kurşunlu Han*” şeklinde yer almıştır³⁶. Bütün bu bilgiler, başlangıçta tabhane olarak inşa edilen bu binanın zamanla hiç değilse bir bölümünün kervansaray hâline dönüştürüldüğüne işaret etmektedir.

Konya Sultan Selim İmareti bünyesinde yer alan ve üzeri kurşunla örtülü Tabhane Hanı fevkani idi. İkinci kattaki odalara taş tırabzanlı merdivenle çıkılıyordu. 29 Cemaziyelevvel 1085/31 Ağustos 1674’te üst kattaki odaların duvarları ile pencereleri, merdivenin taş tırabzanı ve önünde bulunan fevkani örtmesi onarılmış; odalarla pencerelere 3, duvarlara 40, taş tırabzana 2, fevkani örtmeye 47 esedî kuruş harcanmıştır³⁷. Tabhanenin fevkani odaları, 4 Cemaziyelevvel 1103/23 Ocak 1692’de tekrar onarılmıştır³⁸. Kurşunları çalınan Kurşunlu Han³⁹, 16 Rebiyülâhir 1120/5 Temmuz 1708’de tamir edilmiştir⁴⁰. 21 Cemaziyelâhir 1143/1 Ocak 1731’de hanın gölgelikleri başta olmak üzere bazı yerleri onarılmıştır⁴¹. Tabhane, XIX. yüzyılın ikinci yarısında kullanılmayacak kadar harap durumda idi⁴².

2) Mutfak

Konya Sultan Selim İmareti’nin mutfak bölümü, kurşunla kaplı iki kubbeden meydana geliyordu. Kâgir binanın değişik zamanlarda onarıldığı belgelerden anlaşılmaktadır. 29 Cemaziyelevvel 1085/31 Ağustos 1674’te mutfağın iç kısmı ile önündeki odaların terası onarılmış, bu iş için 2 kuruş harcanmıştır⁴³. Mutfağın iki kubbesinin kurşunları ise, 16 Rebiyülâhir

³⁴ KŞS, no. 25, s.277.

³⁵ KŞS, no. 27, s.43.

³⁶ KŞS, no. 35, s.227. Osmanlı döneminde tabhanelerin iki işlevi vardı. Birincisi, dışarıdan gelen yolcular belli bir süre kalır; ikincisi, hastalar, hastaneden çıktıktan sonra nekahet dönemini burada geçirirlerdi. Mehmet Zeki Pakalın, “Tâbhane”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul 1971, s.369.

³⁷ KŞS, no. 20, s.102.

³⁸ KŞS, no. 27, s.43.

³⁹ KŞS, no. 35, s.227.

⁴⁰ KŞS, no. 36, s.76; KOV, dosya no. 163.

⁴¹ KŞS, no. 52, s.42.

⁴² KOV, dosya no. 163.

⁴³ KŞS, no. 20, s.102.

1120/5 Temmuz 1708’de değiştirilmiştir⁴⁴. XIX. yüzyılda uzun süredir harap durumdaki imaretin mutfak bölümü 1306/1888’den önce ambarla birlikte Konya Maarif Müdürlüğünce gasp edilmiştir. Bu durumda mutfaktaki 15 parça bakır kabı, vakfın kâtibi Mehmet Efendi, muhafaza etmek üzere evine götürmüş, ancak bu sırada vefat edince varisleri bunların evde olmadığını evkaf idaresine bildirmişlerdir⁴⁵.

3) Kiler, Buğday Ambarı ve Odunluk

Konya Sultan Selim İmaretinde, mutfakta harcanacak malzemelerin saklandığı kiler ile buğday ve arpa gibi tahıl cinsi yiyeceğin konulduğu ambar ve odunluk da vardı (v.95-100). Belgelerde imaretin odunlarının konduğu yere “*odun ambarı*” dendiği, buğday ambarı ile kilerin kâgir olduğuna vurgu yapılmaktadır⁴⁶. Kilerini iki kubbe, ambarını ise iki kemerli sakıf örtüyordu⁴⁷.

Konya Sultan Selim İmaretinde, ambar ve kilerin çok sık onarıldığı belgelerden anlaşılmaktadır. 4 Cemaziyelevvel 1103/23 Ocak 1692’de ambarın duvarları ile “*sakfi*” tamir edilmiştir⁴⁸. 16 Rebiyülâhir 1120/5 Temmuz 1708’de ise kilerin üzerindeki kubbelerin eksilen kurşunları tamamlanmıştır. Kiler ve ambar kapılarının üzerindeki saçakların kırılan kiremitleri de bu sırada yerine konulmuştur⁴⁹. Buğday ambarı XIX. yüzyılın son çeyreğinde bile ayakta olup bazı kişiler burayı buğday deposu olarak kullanıyorlardı⁵⁰.

4) Fırın

Konya Sultan Selim İmaretinde üzeri kurşunla kaplı bir de kubbeli fırın vardı. Giriş kapısının üzerindeki saçak kiremitli idi. Fırın, imaretin diğer bölümleriyle birlikte 16 Rebiyülâhir 1120/5 Temmuz 1708’de onarılmıştır⁵¹.

⁴⁴ KŞS, no. 36, s.76.

⁴⁵ KOV, dosya no. 163, tarih: 12 Cemaziyelevvel 1308/24 Ocak 1890.

⁴⁶ KŞS, no. 27, s.61, sene 1093/1682.

⁴⁷ KŞS, no. 36, s.76.

⁴⁸ KŞS, no. 27, s.43.

⁴⁹ KŞS, no. 36, s.76.

⁵⁰ KOV, dosya no. 163.

⁵¹ KŞS, no. 36, s.76.

5) Ahır

Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi'nde, burada geniş bir ahırın bina edildiği kaydedilmiştir (v.95-100). Üzerinde sofa bulunan ahırın imaretteki diğer binalarla birlikte değişik zamanlarda tamir edildiği görölmektedir. Bunlardan biri 4 Cemaziyelevvel 1103/23 Ocak 1692'de olup, ahır duvarlarının tamamı onarılmış; kapısı üzerindeki saçağın kırık kiremitler ve içindeki hayvanların bağlandığı halkalar deđiştirilmiştir⁵². Yine 16 Rebiyülâhir 1120/5 Temmuz 1708'de ahır kapısı tamir edilmiş; damının döşeme taşları yeniden döşenmiş; ahır kapısı önündeki saçağın eksilen kiremitleri tamamlanmıştır⁵³.

6) Şadırvan ve Çeşmeler

Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi'nde şadırvan ve çeşmelerden bahsedilmemektedir. Bununla birlikte vakıf muhasebe kayıtlarında ve tamir keşiflerinde tabhanede bir şadırvanla imarete iki çeşmeden söz edilmektedir. Şu halde şadırvan ve çeşmeler imaret faaliyete geçtikten ve vakfiyesi tescil edildikten sonra inşa edilmiştir. Ayrıca imaret vakfi mütevellisi dışında bir de “*Konya'da vâkı' şadırvân evkafı*”na mütevellî atamaları yapıldığına⁵⁴ ve şadırvan evkafının iki yılda bir muhasebesinin göröldüğüne, şadırvan ve iki çeşmenin imarettten ayrı vakıf gayrimenkullerinin bulunduğuna bakılırsa⁵⁵ imaretin su ihtiyacını karşılamak için Sultan II. Selim tarafından sonradan vakıf tahsis edildiği söylenebilir.

⁵² KŞS, no. 27, s.43.

⁵³ KŞS, no. 36, s.76.

⁵⁴ KŞS, no. 10, s.292; no. 16, s.175, 13 Recep 1082/15 Kasım 1671. Daha sonra imaret vakfi ile şadırvan vakfi mütevellilikleri aynı şahsa verilmeye başlanmıştır. Konya'da vâkı Sultan Selim İmaretı ve Şadırvan Vakfi tevliyetlerine 13 Şaban 1088/9 Kasım 1677'de 34 akçe gündelik (imaretin tevliyeti 30 akçe, şadırvan tevliyeti 4 akçe) ile Ali atanmıştır. KŞS, no.20, s.321; no. 21, s.293; no. 24, s.289.

⁵⁵ “*Konya'da Sultân Selim şadırvânı...1106/1695-1107/1696 senesinde der-kise cem'an zuhûr iden mâldan 72502 akçe...*”si vardı (T SMA. D, no. 8758). “*Konya'da vâkı' Sultân Selim şadırvânı evkâfının iki yıllık îrâd ve masârîfi... karye-i vakıfdan tahsîl olunan rüsûmâtın ve öşr-i gallât bahâsından cem'an 56.376 akçe makhbûzı olduğı...*” T SMA. E, no. 106/18, 1110/1698-1111/1700.

Çeşme ve su yollarının imaretin diğer üniteleriyle birlikte çok sık onarıldığı belgelerden anlaşılmaktadır. Şadırvanın onarımıyla ilgili ilk keşfin tarihi 12 Safer 1092/3 Mart 1681 olup imaretteki tabhane ve şadırvanın su yollarının harabe olan yerlerinin 954 kuruşa tamir edilebileceği tespit edilmiştir⁵⁶.

Su yapılarının onarımına dair yapılan keşiflerde çeşmenin taş kemerli ve havuzlu olduğu kaydedilmiştir⁵⁷. Çeşmenin su yollarının tamir edildiğini gösteren ilk belgenin tarihi 29 Cemaziyelevvel 1085/31 Ağustos 1674'tür⁵⁸. Bundan sonra da çeşmenin değişik tarihlerde onarıma tabi tutulduğu görülmektedir⁵⁹.

III. Konya Sultan Selim İmaretî'nin Son Durumu ve Ortadan Kaldırılması

Konya Sultan Selim İmaretî'nin yukarıda görüldüğü üzere sık sık onarılacak vakfiye şartlarına uygun olarak hizmet verilmesine çalışılmıştır. Diğer taraftan aşevinde sürekli yemek çıkması amacıyla gerekli önlemler alınmış⁶⁰, padişahlar zaman zaman gönderdikleri hükümlerle başta Konya Kadısı olmak üzere ilgilileri ikaz etmişlerdir⁶¹.

Buna rağmen imaretteki bazı üniteler, mütevellilerin yanlışları yüzünden amacının dışında kullanılmış; buraya gelip kalan yolcular sıkıntı çekmişlerdir. 10 Rebiyülâhir 1073/22 Kasım 1662 tarihli bir tamirat keşfine göre imaretteki kiler ile buğday ambarını, vakfin ismi belirtilmeyen mütevellisi icara vermiş; bu kâgir binalar sadece leventlerin kaldıkları yer ile bunlardan tutuklu olanların kaldıkları hapisane haline gelmiş; odun ambarı

⁵⁶ *TSMA*. D, no. 7527/1; *KŞS*, no. 25, s.277; no. 26, s.256.

⁵⁷ *KŞS*, no. 52, s.42.

⁵⁸ *KŞS*, no. 20, s.102.

⁵⁹ Mesela bk. *KŞS*, no. 27, s.43; no. 52, s.42.

⁶⁰ Muhasebe defterlerindeki kayıtlar, imarette yemeğin vâkıfın şartlarına göre çıkarıldığını göstermektedir (*TSMA*.D, no 3686/19; no. 1760/20; no. 7527/1; *TSMA*. E, no. 107/131, 135). Bununla birlikte bazı seneler mütevellilerin beceriksizliği yüzünden aksadığı; teftiş sonucu kusuru görülenlerin görevden alınarak bir başkasının mütevellisi olarak atandığı görülmektedir. *TSMA*. D, no. 1570, vr. 1b-2a; *ŞD*, no.64, s.572; *KŞS*, no.48, s.169.

⁶¹ *BOA*, *Mühimme*, no.27, s.135, sıra: 315.

da hemen bitişikte evi bulunan Mahmut Ağa tarafından işgal edilmiştir. Bu durum mahkeme siciline şöyle kaydedilmiştir: Konya Sultan Selim İmaretı mütevellisi “mahallât ahâlisine levendât konağı için icâr idüp anlar dahî levendât kondurup mahbes idüp ve odun ambarını dahî civârında olan Mahmûd Ağa'ya icâr idüp ol dahî menziline halt itmiştir.”⁶² Bu durumun ne kadar sürdüğü tespit edilememiştir. 4 Cemeziyelevvel 1103/23 Ocak 1692'de söylenen yerlerin tamir edildiğine bakılırsa⁶³ XVIII. yüzyılın sonlarında artık leventlerin burada oturmadığı, gelişigüzel kullanıldığı için yıpranan imaretin onarılarak eski şekline getirilmek istendiği söylenebilir.

Bazı aksamalara rağmen imarete hizmet XIX. yüzyılın başlarına kadar sürmüş; dünyada nakliye araçlarında meydana gelen değişimler, yolculara hizmet vermek için inşa edilmiş Konya'daki bu imaretin öneminin azalmasına sebep olmuştur. Hele XX. yüzyılın başlarında İstanbul'dan Hicaz istikametine giden tren yolunun Konya'dan geçmesi ve karayollarının aktif olarak kullanılmaması sonucu işlevini tamamen kaybetmiş; bu nedenle yıkılmaya terk edilmiştir (Fotoğraf 1).

Konya Sultan Selim İmaretı'nin zamanla harap olması yüzünden fonksiyonunu XIX. yüzyılın ikinci yarısında iyice kaybettiği, bunun için binalarının mahallî bazı ihtiyaçların karşılanması için kullanılmaya başlandığı belgelerden anlaşılmaktadır. Nitekim 1288/1871'de Konya Belediyesi tarafından Buğday Pazarı haline getirilerek kiraya verilmiştir. Meşrutiyet döneminde ise Konya Maarif Müdürlüğü, eski binaları kısmen yıkarak çok sayıda dükkân inşa etmiş ve Sipahi Pazarı olarak kiraya vermiştir. Başlangıçta buradan elde edilecek gelir Konya'daki Mekteb-i İbtidâiyeler için harcanmaya başlanmış; buna karşı çıkan Konya Evkaf İdaresi, daha sonra Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi⁶⁴ öğrencilerinin yiyeceğinin buradan elde edilen kira ile karşılanmasını planlamıştır. Diğer taraftan imaretin bitişindeki Sultan Süleyman/Sultan Selim Camii'nde

⁶² KŞS, no. 27, s.61.

⁶³ KŞS, no. 27, s.43.

⁶⁴ Bu medrese için bk. Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, 1900-1924*, Konya 2017, s.539-543.

görev yapanlar, vakfın başka gelir getiren yeri kalmadığından maaşlarını alamadıkları için Evkaf Nazırlığı'na başvuruda bulunarak Maarif Müdürlüğü'nce gasp edilen imarete ait binaların Evkaf Nezareti'ne iadesini istemişlerdir. Bunun üzerine merkezle senelerce süren yazışmalar sonucunda imaret binaları, Konya Evkaf Müdürlüğü'ne II. Meşrutiyet döneminde teslim edilmiştir⁶⁵. Konyalı, 1940'lı yıllarda birçok yeri Buğday Pazarı olarak bölünmüş olan bu imareti görmüş, ayakta kalan binalar hakkında çok kısa bilgi vermiş, 1951'de ise çok az kısmı hariç yıktırıldığını söylemiştir⁶⁶. Mahmut Akok, 1965'te aşevinin ayakta kalan parçasını Kızılay'ın aş ocağı olarak kullandığını, tabhanesininse küçük bir parçasının kaldığını görmüş, bunların resmini alıp planını çizmiştir⁶⁷. Koskoca imareten geriye kalan bu kısımlar da Konya Belediyesi tarafından yıktırılmış (Fotoğraf 2) olup şu anda yerinde geniş bir boş alan bulunmaktadır (Fotoğraf 3).

B. Konya Sultan Selim İmaret Vakfiyesi

II. Selim'in Konya'da inşa ettirdiği imaret için düzenlediği vakfiyenin aslı tespit edilememiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 734 numaralı defterin 168-175 sayfaları arasında ve Mevlâna Müzesi Arşivi, no. 120/2'de birer sureti vardır. Konya Büyükşehir Belediyesi A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi'nde 13396 numarada bir sureti daha bulunmaktadır. Bu üçüncü vakfiye müstakil ve okunaklı olduğu için incelemeye esas olarak alınmıştır.

Konya Sultan Selim İmaret Vakfiyesi'nin dili Arapçadır. Tamamı 36 varak olup tezhipsiz ve ciltlidir. Kiremit renkli meşin kapağı basma şemseli ve mikleblidir. İlk ve son üç varak boş ve numarasızdır. İlk üç varaktan sonra yaprak numarası başlamaktadır. Vr. 1a'da Konya'da Sultan Selim İmaret Vakfiyesi olduğu yazılıdır. Tarihi 12 Şevval 996/4 Eylül 1588'dir. Vakfiye metni vr. 1b'den başlamakta, burada aynı zamanda tasdik kaydı da bulunmaktadır. Vakfiye vr. 1b'de 8, 30b'de 10, diğerlerinde ise onar, toplam 270 satırdır.

⁶⁵ Bu hususla ilgili çok sayıda yazışma için bk. *KOV*, dosya no.163.

⁶⁶ *Aynı eser*, s.970. İ.H. Konyalı, "Sultan Selim İmaretinin Tarihi Yâdı Kadar Mimari Kıymeti de Yüksek", *Yeni Asya*, 6 Mart 1976.

⁶⁷ *Aynı makale*, s.9-10.

Vâkıf Sultan II. Selim'in Biyografisi: Sultan II. Selim, Kanuni Sultan Süleyman'ın ikinci oğlu olup, 26 Recep 930/30 Mayıs 1524'te Hürrem Sultan'dan doğmuştur. Tahsilini tamamladıktan sonra 18 yaşında Konya valisi olmuştur. Şehzade Mehmet ölünce 1544'te Manisa, padişah olmadan önce tekrar Konya ve en son Kütahya valilikleri yapmıştır. Zigetvar Seferi sırasında Kanuni'nin ölümü üzerine 24 Eylül 1566'da Osmanlı tahtına çıkmıştır.

Vefat tarihi 28 Şaban 982/13 Aralık 1574 olan II. Selim'in saltanatı sekiz yıl sürmüştür. İyi bir tahsil gördüğü için ilim adamları ile şair ve ressamıı himaye etmiş, kendisi de “*Selimi*” mahlası ile şiirler yazmıştır. Hayırsever padişahlardan olan Selim'in inşa ettirdiği birçok eseri bulunmaktadır⁶⁸. Edirne ve Karapınar'daki Selimiye adı verilen külliyeleleriyle bu makalenin konusu olan Konya'daki imareti bunların başında gelmektedir.

IV. Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi'nin Değerlendirilmesi

1) Vakfiyenin Düzenlendiği Tarih

Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi'nin düzenlendiği tarih tam olarak bilinmemektedir. Vakfiye suretlerinde farklı tarihler verilmekte, bu yüzden ne zaman tescil ettirildiğinin tespiti zorlaşmaktadır. VAD, no. 734, s. 95 ve Mevlâna Müzesi Arşivi, no. 120/2'deki suretlerde tarih olarak 900/1494-1495 yazılıdır. Oysa vâkıf II. Selim'in doğum tarihinin 26 Recep 930/30 Mayıs 1524 olduğu bilinmektedir⁶⁹. O halde istinsah sırasında vakfiyenin tarihinin yanlış okunup yazılmış olduğu söylenebilir⁷⁰. Değerlendirmeye esas alınan vakfiye suretinin tarihi de doğru değildir. Çünkü burada gösterilen 12 Şevval 996/4 Eylül 1588, II. Selim'in ölümünden sonraya tesadüf etmektedir⁷¹. Buna bakarak vakfiyenin onun ölümünden sonra düzenlendiği düşünülebilir. Fakat bazı belgeler, daha

⁶⁸ Feridun Emecen, “Selim II”, *DİA*, XXXVI, İstanbul 2009, s.418.

⁶⁹ Küçükdağ, *aynı eser*, s.26.

⁷⁰ İbrahim Hakkı Konyalı, vakfiyeyi kopya eden kişinin kasten tarihini değiştirmiş olacağı ihtimali üzerinde durmaktadır. Bk. *Konya Tarihi*, s.971.

⁷¹ II. Selim 28 Şaban 982/13 Aralık 1574 günü vefat etmiştir. Bk. Küçükdağ, *aynı eser*, s. 27.

sağlığında hatta Konya valisi iken imarete vakıflar tahsisinin başladığını göstermektedir. Nitekim Kanuni Sultan Süleyman, 5 Rebiyülevvel 971/23 Ekim 1563 tarihli bir hükm-i şerifle oğlu Selim'in Konya'da bina ettirdiği tabhanede yemek verilmesi için birçok köy ve mezranın mahsulünün imarete vakfedilmesine izin vermiştir⁷². Bundan başka vakfiyede bazı ip uçları da düzenlemenin II. Selim'in sağlığında, padişahlığı sırasında gerçekleştirildiğini göstermektedir (v.5-40). Diğer taraftan vakfiye, padişaha vekâleten devrin sadrazamı Sokullu Mehmet Paşa tarafından tescil ettirilmiştir (v.110-115). Sokullu'nun ölüm tarihi 987/1579'dur⁷³. Öyle ise vakfiyenin düzenlendiği tarihi 987/1579'dan öncelerde aramak gerekir. Vakfiyenin tescil tarihini tespit etmede en önemli ip ucunu tasdik bölümündeki bilgiler vermektedir: Vakfiyeyi onaylayan Rumeli Kazaskeri Abdurrahman Efendi'dir⁷⁴. Atâyî'ye göre Abdurrahman Efendi'nin II. Selim devrindeki Rumeli Kazaskerliği 981/1573-983/1575 yılları arasındadır⁷⁵. Ölüm tarihi ise Haziran 1575'tir. Bu durum vakfiyenin tescilinin 1573-1575 yılları arasında olduğunu göstermektedir. II. Selim'in vefat tarihi 28 Şaban 982/13 Aralık 1574'tür. Öyle ise vakfiye, II. Selim'in 982/1574'te ölümünden önce, belki 981/1573'te düzenlenip tescil ettirildikten kısa bir süre sonra⁷⁶ Rumeli Kazaskeri Abdurrahman Efendi tarafından ikinci defa Kazaskerliğe başlamasının hemen ardından, 1574'te onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Vakfiyeyi tasdik eden Rumeli Kazaskeri Abdurrahman Efendi'ye vakfiyede "*el-Merhûm*" denildiğine bakılırsa 13 Şevval 996/5 Eylül 1588, vakfiyenin tescil değil, istinsah tarihi olmaktadır.

2) Vakfiyenin Tescili

Vakfiyenin tescil edildiği mahkeme ve kadı hakkında vakfiyede herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Tescil için Veziriazam Mehmet Paşa

⁷² KŞS, no.1, s.78.

⁷³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, (4. Baskı), Ankara 1983, s.552.

⁷⁴ VAD, no. 734, s.168.

⁷⁵ *Zeyl-i Şakayık*, İstanbul 1268, s.231.

⁷⁶ Şam Sultan Süleyman İmareti'ne vakıf tahsisi de 8 Cemeziyelâhir 981/5 Ekim 1573'tedir. BOA, *Mühimme*, no.23, hüküm: 52.

ibn el-Merhum Cemaleddin Sinan görevlendirildiğine göre (v.110-115), İstanbul Şer'ıye Mahkemesi'nde yukarıda işaret edildiği üzere 1573'te tescil ettirilmiş olmalıdır.

Sokullu Mehmet Paşa: Vakfiyeyi II. Selim adına tescil ettiren Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa⁷⁷, Bosnalı Hristiyan bir ailenin çocuğu olup Kanuni'nin cülusundan sonra devşirilmiş, Mehmet adı verilerek sarayda terbiye edilmiş; doğduğu köyden dolayı Sokullu diye tanınmıştır.

Sokullu Mehmet, sarayda başarılı hizmetleri görüldüğünden kısa sürede yükselmiştir. Silahdarlık görevi sırasında ailesini İstanbul'a getirerek Müslüman olmalarını sağlamıştır. Babası, İstanbul'a geldikten sonra Cemaleddin Sinan adını almıştır⁷⁸. Vakfiyede de babası Cemaleddin Sinan olarak kaydedilmiştir (v.110-115).

Sokullu, Barbaros Hayreddin Paşa'nın vefatı üzerine sancak beyliği payesiyle 1546'da kaptan-ı deryalığa atandı. 1549'da Rumeli Beylerbeyiliğine; Nahçıvan seferi dönüşünde, Amasya'da üçüncü vezirliğe getirildi. II. Selim'in Konya valiliği sırasında kızı İsmihan Sultan'la 1561'de evlendi. Aynı sene içinde ikinci vezirliğe terfi etti. Semiz Ali Paşa vefat edince yerine Haziran 1565'te sadrazam olarak tayin edildi.

İki yıl kadar Sultan Süleyman'a, sekiz yıldan fazla Sultan II. Selim'e, altı yıla yakın da Sultan Murat'a veziriazamlık yapan Sokullu Mehmet Paşa, Osmanlı Devleti'nin özellikle dış siyasetinde etkili olmuştur⁷⁹.

III. Murat devrinde gözden düşen Sokullu Mehmet Paşa'yı ikinci divanı sırasında bir meczup hançerle yaraladı. Aldığı derin yara yüzünden 30 Eylül 1579 günü vefat etti. Daha sağlığında inşa ettirdiği Eyüp'teki türbesine defnedildi.

Sokullu Mehmet Paşa'nın başta İstanbul olmak üzere Osmanlı Devleti'nin değişik yerlerinde çok sayıda hayır eseri bulunmaktadır⁸⁰.

⁷⁷ Hayatı için bk. Peçevî, *Tarih*, I, İstanbul 1281-1283, s.24; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-Cevâmi*, I, İstanbul 1281, s.195.

⁷⁸ M. Tayyib Gökbilgin, "Mehmed Paşa", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s.595.

⁷⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/I, (3. Baskı), Ankara 1983, s.49-51; Gökbilgin, *aynı madde*, s.599-604.

İstanbul Kadirga Limanı yakınında kendi ismi ile anılan kiliseden çevrilme bir cami ile buna sonradan ilave ettirdiği medrese ve zaviyesi vardır. Bundan başka Azapkapısı Camii ve Medresesi ile Eyüp'teki türbesinin yakınındaki Yazılı Medrese'nin banisi de Sokullu'dur⁸¹.

3) Vakfiyenin Onayı

Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'nin tasdik edildiğine dair bölüm, daha önce değinildiği üzere vr. 1b'nin sağ kenarındadır. Buna göre vakfiyeyi onaylayan kadı, Rumeli Kazaskeri Abdurrahman Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi: Abdurrahman Efendi'nin babası Atâyî'nin yazdıklarına bakılırsa Osmanlı kadılarında Seyyidî Efendi demekle meşhur Seyyidî Ali'dir. İran'dan Amasya'ya göç etmiş; burada bir süre kalmıştır⁸². İlk defa Amasya'ya gelmesinden dolayı Mehmed Süreyya ona Amasyalı Ali Efendi demiştir. Amasya'da ne kadar kaldığı tespit edilemeyen Seyyidî Ali Efendi, daha sonra İstanbul'a gelmiş ve Gümülcine kadılığına atanmış, bu görevde iken vefat etmiştir⁸³.

Seyyidî Ali Efendi'nin oğlu Abdurrahman Efendi, öğrenime İstanbul'da başladı. Önce Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi'nin oğlu Molla Çelebi'den⁸⁴, sonra Sadi Efendi'den⁸⁵ ders aldı. Tahsilini tamamlayınca sırasıyla Bursa'da Bayezit Paşa, Çankırı'da Cemaleddin, Alaşehir'de Yıldırım Han, İznik'te Süleyman Paşa, Edirne'de Halebiye, Sultan Bayezit ve İstanbul'da Semaniye medreselerinde müderrisliklerde bulundu. Daha sonra kadılık mesleğini seçerek Halep (935/1546), Bursa (954/1547) ve aynı yıl Edirne kadısı oldu. Şevval 958/Ekim 1551'de Rumeli Kazaskerliği'ne getirildi. Bu görevden 23 Şevval 964/19 Ağustos 1557'de emekli edildi. Bundan sonra Kahire ve Mekke kadılıklarında bulundu. II. Selim padişah

⁸⁰ Hayatı için bk. M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul 1952, s.508-515.

⁸¹ Ayvansarayî, *Hadikatü'l-Cevâmi*, I, s.193; II, İstanbul 1281, s.37-38; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV, İstanbul 1308-1315, s.123.

⁸² *Zeyl-i Şakayık*, s.230.

⁸³ *Sicill-i Osmanî*, III, İstanbul 1308-1315, s.312.

⁸⁴ Molla Çelebi için bk. Yusuf Küçükdağ, *II. Bâyezid, Yavuz ve Kanunî Devirlerinde Cemâlî Ailesi*, İstanbul 1995, s.132-134.

⁸⁵ Hayatı için bk. Mecdî, *Tercüme-i Şakayık*, İstanbul 1269, s.443-445.

olunca Muharrem 981/Mayıs 1573'te ikinci defa Rumeli Kazaskerliği'ne getirildi. Bu görevde III. Murat'ın cülusuna kadar kaldı. Rebiyülevvel 983/Haziran 1575'te azlolundu ve üç gün sonra vefat etti. Kabri İstanbul'da sur içinde Emir Buhari Türbesi karşısında inşa ettirdiği mektebin yakınındadır. Birçok eser kaleme alan Seyyidî Ali oğlu Mevlâna Abdurrahman'ın *Tergîbü'l-Edîb* adını verdiği *Hidâye* hâşiyesi vardır. Bundan başka hocası Sadi Efendi'nin *Hidâye*, *Ekmel* ve *Kamus*'a dair hâşiyelerini toplayıp ayrı birer kitap haline getirmiştir. Değişik yerlerde birçok hayır eseri de vardır. Bunlar, İstanbul Yenibahçe yakınında bir cami, Sur içinde Emir Buhari Türbesi karşısında bir mektep, Edirne ve Bursa'da birer mescittir⁸⁶.

Selçuklu ve Osmanlı'da vakfiye tescil ettirilirken metnin sonuna şahitler de yazılırdı. Ancak Konya Sultan Selim İmareti'ne dair yukarıda zikredilen vakfiye suretinde şahitler bulunmamaktadır. Eğer aslı ele geçerse şahitleri orada görmek mümkün olacaktır.

V. Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesindeki Mevkufat ve Vâkıfın Şartları

1) Mevkufat

Konya Sultan Selim İmareti, Şehzade II. Selim'in ikinci Konya valiliği sırasında; muhtemelen Konya Savaşı'ndan (1559) hemen sonra, Karapınar Sultan Selim İmareti ile birlikte 1559'da inşa edilmeye başlanmış, yapının tamamlanmasından kısa bir süre sonra buraya birçok köy ve mezra vakıf olarak tahsis edilmiştir. Bu konu ile ilgili ilk belge 5 Rebiyülevvel 971/23 Ekim 1563 tarihli bir hüküm olup, bununla Kanuni Sultan Süleyman, Silifke Kazası'na bağlı birçok köy ve mezradan elde edilen mahsulün toplam 14632 akçe öşrünün vakıf için zapt olunmasını emretmiş; bu gelirle imarette yemek çıkarılmasını istemiştir⁸⁷.

İmarette hizmetlerin bir süre hükm-i şerifle tahsis edilen bu gelirle verildiği anlaşılmaktadır. Çünkü imaretle ilgili vakfiyenin tescil ettirilmesi,

⁸⁶ Mehmet Süreyya, *aynı yer*.

⁸⁷ KŞS, no.1, s.78. Sultan Selim İmareti vakıflarından elde edilen mahsulün öşrü, reaya tarafından Konya'da pazara kadar getirilip teslim edilirdi. KŞS, no. 38, s.13.

daha önce değinildiği üzere II. Selim'in padişahlığı sırasında, 1573 yılındadır. İmarat, bu tarihten sonra düzenlenen vakfiyedeki şartlar çerçevesinde idare edilmeye başlanmıştır. Vakfiyede geliri imarete tahsis edilen köy, mezra, çiftlik ve tarlalar şöyledir:

Silifke Kazası'nda: Kebez (Kepez), Kargucak, İblisler, Ortaviran köyleri ve Çeltik'tir. Çeltik, pirinç tarlası olup Tekfurpınarı'ndan akan su ile sulanır. Cülâhlar (Cüllâhlar) köyüdür. Bu köyün halkı, padişahın ve zikredilen mezranın hizmetini görmek üzere tayin edilmişlerdir. Silifke kazasında bulunan Susma Pazarı'nın geliri ve eski âded üzere ondan hasıl olan diğer gelirlere alınlanlardır. Bu, Kayılardan Alemdar diye bilinen cemaatin mahsulüdür (v. 150-160, 195-215).

Mut Kazası'nda: Çömlek mezrası ile Susun, Tura ve Kınıklar köyleridir. Bu sonuncu köy Divanlar diye de bilinir. Eymir Dâd mezrası ve Faldak köyüdür. Bunlar, Kayı cemaati tasarrufundadır (v. 160-165, 195-200).

Konya Sahrası'nda: Kabız Ali mezrasıdır (v. 165-170).

Konya Vilayeti sınırları içindeki Bayburt Kazası'nda: Karakaya, Gencek, Çakırdin, Gazikurt, Göcü köyleridir ki, bu sonuncu köy Susuzca diye de anılır. İbrim, Çetük, Gökköy, Oğuzhanlı köyleri ki, bu sonuncu köy, Parlak diye de bilinir. Bu yedi adet köye “Aşağı Kayı” da denir. Bu köylerin herbirinin hududu içinde olan dağlar, tarlalar, meralar, otlaklar ve kuyular vakıftır. Aşağıdaki Bayburt kazasına bağlı Göcü, Hayıröyüğü, Ortaca, Saruhanlar, Tosun, Kumarular, Kızılviran, Kumtömek, Süleler, Veliler ve İblice köyleridir ki, bunlar on aded olup “Kayı” diye bilinir (v. 170-185).

Konya Kazası'nda: Kebeçal cemaatinin tasarrufundaki Kebeçal mezrası, Kayı cemaatinin tasarrufundaki Körkuyu mezrası, Büyükerli cemaatinin tasarrufundaki Kayı muzafatından olan el-Hâc Hamza mezrası ile Kayı cemaati tasarrufundaki Tutak ve Karabaşlı köyleridir (v. 185-190).

Turgut Kazası'nda: Çeltek köyü ve Köse mezrasıdır ki bunlar, Yapalı yakınlarında olup Kayı cemaatinin tasarrufundadır (v. 190-195).

Yukarıda zikri geçen Konya Sultan Selim İmareti'ne ait vakıf köy ve mezralar, zaman zaman değişik nedenlerle belgelerde vakıf olarak yer almıştır⁸⁸.

2) Vâkıfın Şartları

II. Selim, Konya'daki imaret için vakfiye düzenletirken, bu kurumun kesintisiz, sağlıklı biçimde çalışması için ayrıntılı olarak kurallar koymuştur. Aşağıda onun belirlediği şartlar da ara başlıklar altında verilecektir:

a) Mevkufatla İlgili Şartlar

Konya Sultan Selim İmareti mevkufatı ile ilgili olarak vakfiyede bir takım şartlar bulunmaktadır. Buna göre vakfiyede adı geçen ve ayrıca her birinin hudutları belirlenmiş olan köy, mezra, tarla ve çiftliklerin tamamının ekleri ve bunlara bağlı bulunanları ile caddeleri, yolları, tepeleri, bayırları, dağları, sırtları, vadileri, nehirleri, çeşmeleri, pınarları, meraları, bağları, tarlaları; bu vakfiyede zikrolunsun olunmasın temlik ve temellükü mümkün olan her şeyi ile imarete vakfedilmiştir. Mescit, genel yollar, mezarlık için ayrılan yerler, başkalarına ait mülk ve vakıf yerleri vs. ile şer'an istisnası olan yerler bunun dışında tutulmuştur (v. 215-225).

Konya Sultan Selim İmareti Vakfı'na, kesintisiz işlemesi düşüncesiyle daha II. Selim'in hükümdarlığı sırasında, vakfa bağlı arazilerden timar sistemi dahilinde vergilerin alınmaması için "serbest" vakıf statüsü verilmiştir. Bununla ilgili tespit edilebilen ilk hükm-i şerifin tarihi 26 Zilkade 978/21 Nisan 1571 olup burada "evkâf-ı selâtin min-küllü'l-vücûh serbest olup hâricden dahl olunmak münâsib olunmadığı" belirtilmiştir⁸⁹. Bununla birlikte zaman zaman beylerbeyiler ve sancak

⁸⁸ BOA, *Karaman Ahkâm Defteri*, no.13, s.106, sene 1189/1775; *Nezaret Öncesi Evkaf Defteri*, no. 1793; *VAD*, no. 2179, s. 271-276.

⁸⁹ *KŞS*, no.2, s.33. Öşür dışında vakıf reayası her türlü vergiden muaf idi (*KŞS*, no. 37, s.247; no. 50, s.107-108). Sultan Selim İmareti vakıflarından timar sahiplerinin "harc-ı resm" almaları (*VAD*, no. 803) ve salyâne talebinde bulunmaları yasaklanmıştır. *KŞS*, no. 50, s.20.

beyleri tarafından “*şurût-ı serbest-nâmelerine mugâyir*” vakfın reayasından “*tekâlif-i örfiyye ve şâkka*” alınmış; bu yüzden “*perâkende ve perîşân olan bazı reaya*” ekip biçmekte oldukları vakıf arazilerini terk etmişlerdir. Serbest statüsüne uyularak mağdur edilmemeleri ve bunların tekrar eski yerlerine gönderilmeleri, merkezce yerel yetkililerden istenmiş⁹⁰; böylece vakıf gelirlerinin düşmesi engellenmiştir.

b) İmaretle İlgili Şartlar

Sultan II. Selim, Konya’da Mevlâna Dergâhı yakınında bina ettirdiği imareti fakirlere, miskinlere, yolculara her türlü ihtiyaç içinde olanlara, gariplere, kim ve hangi memleketten olursa olsun buraya gelen ve sığınan misafirlere hizmet vermek üzere vakfetmiştir (v.130-140).

İmarette günde iki defa yemek hazırlanıp misafirlerle burada çalışanlara yedirilecektir. Normal günlerde sabahları pirinç, akşamları bulgur pilavı pişirilecektir. Ekmek yapmak için hergün ikibuçuk kilo buğday unu tayin edilmiştir. Hergün akşam ve sabah yemeğine 36 okka koyun eti alınacaktır. Bunun yarısı sabah, yarısı da akşam yemeği için pişirilecektir. Ramazan gecelerinde durum farklı olup, diğer günlerde iki vakit için hazırlanan yemek, o zaman sadece akşamları pişirilecektir.

Çorba için hergün 15 okka pirinç, yarım Karaman kilesi temiz buğday ayrılmıştır. Soğan, tuz, kırmızı biber ve nohut satın almak için her gün dört, balmumu için günde bir, odun için günde 20, diğer masraflar için de günde üç, sıva, kapları kalaylatmak ve değirmen ücreti olarak da günde üç dirhem tayin edilmiştir. Cuma günü ve mübarek gecelerde yemeğin durumu farklı olup, o gecelerde nefis yemekler hazırlanacak, diğer günlerden ayrı olarak üç çeşit yemek birden verilecektir. Mübarek gün ve gecelerin sabahı buğday; Bayram ve Cuma günleri, Ramazan, Regaip ve Berat geceleri zırba, dane pirinç, zerde ve ekşi aş pişirilecektir. Aşçı bunları gayet nefis bir şekilde yapmaya çalışacaktır. Bugünlere mahsus olmak üzere her gün temiz pirinçten 35, temiz ve sade yağdan 12, zerde için 25, bal 25, yağ 8, nişasta 18, badem 5, kuru incir 6, kırmızı üzüm ve kesene denilen kuş

⁹⁰ KŞS, no.6, s. 112; no.12, s.264; no. 21, s.284; no. 37, s.247; no. 50, s.108, no. 57, s.146, 148.

üzümü 15, zağferan 15, yedişer okkadan 14 okka (ki 30 gümüş dirheme müsavidir) erik ve zerdali; ekşi aş denilen yemek için pirinç 18, pekmez 28, kuru üzüm 7, zerdali 7, erik 7, sade yağ olarak 1 okka tayin edilmiştir (v.340-410). Zırba ile biberli pirinç ve zerde bir gün pişirilecek, diğer gün ekşi aş yapılacaktır. Mütevelli vakfiyedeki bu şarta dikkatle uyar, “*mu’tād-ı kadīm üzre leyâlî-yi Berât ve Ragâi’b ve şeh-r-i Ramazân ve ‘ideyni’ş-şerîfeynde tabh olunan ta’âmların*” hesabını ayrıca tutar; bunu merkeze bildirirdi⁹¹.

Misafirlere üç gün hazırlanıp verilmesi için her gün 12,5 okka pirinç, senede 1175 okka sade yağ; zerde için senede 564 okka pirinç, 564 okka temiz süzme bal, 188 okka sade yağ; ekşi aş için hergün 4 okka pirinç, 2 okka siyah kuru üzüm, 3 okka zerdali, 6 okka de pekmez tayin edilmiştir.

Daha önce bir memurlukta bulunmuş olanlarla bunların yolundan giden eşraftan biri imarete geldiğinde şu şekilde yemek verilecektir: İlk gün bulgur çorbası, zerde, biberli pirinç, ikinci gün biberli pirinç, ekşi aş, çorba; Cuma günü gecesinde ise zırba verilecektir.

Ramazan ayı dışında, senenin diğer onbir ayında misafir öğleden veya öğle ezanından önce gelirse misafirliklerinin ilk günü sayılacaktır. Bunlara verilmek üzere 5 okka süzme bal tayin olunmuştur. Bundan herkese 150 dirhem-i şer’î bal ikram edilecektir. Şayet misafir öğle ezanından sonra imarete gelirse, ona herhangi bir şey ikram edilmeyecek, ertesi gün 150 dirhem bal verilecektir.

İmarete gelen misafirler için her sofraya içinde bir parça et bulunan bir sahan biberli pirinç konacaktır. Yahni içindeki etin miktarı 100 dirhem olup, akşam ve sabah misafir ve imaretin hademesine bu miktar verilecektir.

Ekmeğin ağırlığı 150 dirhem olacaktır. Mütevelliye her gün dört ekmeğe, bir kâse çorba, sabahları ise dört ekmeğe bir kâse çorba ayrılacaktır. İmarat şeyhine, masarîf ve ambar kâtiplerine her gün sabahları üç ekmeğe ve bir kâse çorba, akşamları aynı şekilde üç ekmeğe ve bir kâse çorba; diğer hademeye her gün sabahları ve akşamları ikişer ekmeğe, birer kâse çorba verilecektir.

⁹¹ TSMA. E, no. 107/131.

Kurra, câbiler ve mahsul kâtiplerinin yemek yeme hakları yoktur. Mütevelli, kâtip ve şeyhe tayin edilen yemek diğer hademeye verilen yemekten farklı olacaktır.

İmarette bulgur çorbası, pirinç, ekşi aş gibi değişik nefis yemekler pişirildikçe bunlardan hademenin her birine iki nöbet olmak üzere 500 dirhem alan kepçe ile ikişer, pirinç ve zırbadan ise birer kepçe verilecektir.

Misafirlere tayin olunan sofraların her birinde birer kepçe zırba, ikişer kepçe de çorba ve ekşi aş bulunur. Pişirilmeden hiçbir kimseye imarettten bir şey verilmeyecektir.

Mütevelli, hiçbir kimseye vali, kadı, âyan ve bunun gibi sözü geçen kişilerin tavassut ve şefaatiyle imarettten yemek çıkarmayacaktır (v. 435-440).

Yine vakfın artan gelirlerinden müsait olsa bile avam ve havastan hiçbir kimseye bir şey tahsis edilemeyecektir. Çünkü böyle davranışlar, vakfın zarar görmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olur.

İmaretin civarındaki Mevlâna Tekkesi'nin odalarında oturan Mevlevi dervişlerinin zaviyede pişirilen yemek kâfi gelmediğinden geçim sıkıntısı çektiklerini ve zikredilen dervişlerin Ramazan ayında yemek kokusunu duyup, bundan mahrum olacaklarını Konya Kadısı İnam Efendi arz edince II. Selim, çoşarak şefkat ve merhamete gelmiş ve bu hususla ilgili olarak şöyle ferman buyurmuştur: Mevlevi dervişlerinden muhtaç olan 25 nefere de hergün akşam-sabah iki defa birer ekmek; hademeye verilecek kadar kepçe çorba ve et ikram edilecektir. Bunların yemeği için imaret ve evkafın gelir ve mahsulünden senede 12750 gümüş dirhem diğer masraflara ilâve olarak sarf edilecektir. Dervişlere verilecek ekmek için her gün üç çeyrek kile un fazlaştırılacak, böylece un için her gün üç ve bir çeyrek kile buğday tahsis edilecektir. Yine onlar için her gün 12,5 okka koyun eti artırılabacak, bundan herbirine günde 100 dirhem tayin edilecek, bu etin yarısı sabah, yarısı da akşam yemeğinde verilecektir. Böylece imarette hergün pişen et toplam 48,5 okkaya tamamlanmış olacaktır. Dervişlerin sabah çorbasına konmak üzere her gün 5 okka pirinç de artırılmıştır. Böylece imarette günde pişen pirinç miktarı toplam 20 okka olacaktır. Dervişlerin

Konya Sultan Selim İmaretı Vakıfları ve Vakfiyesi

akşam çorbası için her birine 40 dirhem buğday ilave edilmiştir. Odun, tuz, nohut ve soğana günde 3,5 dirhem eklenmiş olup, böylece bunlar için günde toplam 27,5 dirhem tayin edilmiş olmaktadır (v. 445-455).

Vakıf gelirlerinden Mevlâna Dergâhı'nda kalan 25 derviş için tahsisat ayrılması hususuna uzun süre dikkat edilmiş; bu durum, muhasebe defterlerinde ayrı başlıklar altında gösterilmiştir⁹².

Cuma günü, Ramazan ayı, iki bayram, Regaip ve Berat gecelerine mahsus olmak üzere tayin edilmiş dane pirinç miktarı senenin 78 gününde hergün 5 okka pirinç ilavesiyle toplam 40 okka, 1,5 okka yağ ilave edildiğinde ise toplam 13 okka olmuş olur.

Vakfiyede imaretin sürekli açık tutulup her gün yemek çıkarılacağına da vurgu yapılmıştır. İmaretin açıldığı 1563'ten itibaren yemek çıkıp çıkmadığı vakıf muhasebe defterlerinde kayıtlıdır⁹³. Mütevellinin ihmali yüzünden daha ilk yıllardan itibaren bazen bu şartın yerine getirilmediği, düzenli olarak yemek pişirilmediği belgelerden anlaşılmaktadır. 998-1002/1590-1594 yılları arasında vakıf teftiş edilmiş; 996/1588'den önceki mütevelliler vakfın gelirlerini "ekl ve bel" ettiklerinden yani yiyip yuttuklarından başka 150 bin akçe borçlanmışlar; "âyende ve revendeye" imarete yemek pişirmemişler; bu yüzden azledilmişlerdir. Mütevelliliğe yeni atanan Bevvâb-ı Sultanî Mustafa, borçları ödemiş; imarete vakfiye şartlarına uygun olarak yemek çıkarmaya başlamıştır⁹⁴. 10 Rebiyülevvel 1093/19 Mart 1682 tarihli berata göre, üç yıllığına mütevelliliğe atanan Mustafa, binaları tamir etmemiş, imareti de senede bir ay işletip fakirlere gadretmiş; bu yüzden görevden alınmış; onun yerine imareti senede altı ay işletmek şartıyla Arslan 1093/1682'de mütevelli olarak tayin edilmiştir⁹⁵. 7 Muharrem 1131/30 Kasım 1718 tarihli

⁹² BOA, *Nezaret Öncesi Evkaf Defteri*, no. 1793. *TSMA*. D, no. 3576/2.

⁹³ *TSMA*. D, no. 3686/19, 5 Cemaziyelevvel 998/12 Mart 1590; no. 1570, evâil-i Cemaziyelevvel 998/17 Mart 1590; no. 1760/20, sene 1084/1673; no. 7527/1, sene 1092/1681; *TSMA*. E, no. 107/131, sene 1105/1693; no.107/135, sene 1108/1697.

⁹⁴ *TSMA*. D, no. 1570, s. 1b-2a. Bevvâb-ı Sultanî Mustafa, 5 Cemaziyelevvel 998/12 Mart 1590'da da mütevelli idi. *TSMA*. D, no. 3686/19.

⁹⁵ *KŞS*, no.26, s.256.

bir kayda göre imaretin mütevellisi olan Seyit Dede Çelebi oğlu Seyit Ali Çelebi, Konya Şer'îye Mahkemesi'ne başvuruda bulunarak imaretin uzun süre “*muattal olup çorba dahi tabh olunmamakla ba'de'l-yevm 1131 senesi Martına varınca imâret-i mezbûrede şart-ı vâkıf üzere çorba tabh olunup...*” bundan sonra imarete yemek çıkarılacağını bildirmiştir⁹⁶.

c) Onarımla İlgili Şartlar

Osmanlı dönemi vakıflarında öncelikle binaların tamiratına tahsisat ayrılırdı. Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'nde de bu kuralın uygulanmasına dikkat edilmiş; vakfın gelirlerinin öncelikle vakfa ait binaların onarımına sarf edileceği şartı konmuştur. Buna göre, vakıf binalarının tamire muhtaç yerleri aslına uygun bir şekilde yapılacaktır. Şayet aslı üzere yapılamayacak kadar harap durumda ise vakfın gelirinin tamamı Müslüman fakirlere verilecektir. Tamirat, israfa kaçmadan gerçekleştirilecek, bundan sonra artan gelirlerden vakıf görevlilerinin ücretleri ödenecektir (v. 510-520).

d) Vakıf Görevlilerinin Teftişi

Konya Sultan Selim İmareti'nde görevli müteveli ve kâtibin her sene teftiş edilmesi de vâkıfın şartlarından. Buna göre, vakfın mütevellisi ve kâtibisi her senenin başında, Dîvân-ı Hümâyûn huzurunda vezirlere, kazaskere ve defterdarlara vakfın yıllık hesabını vermek zorundalardı. Şayet gelir gider konusunda bunların ihmalleri tespit edilirse, azledileceklerdir (v.490-495). Bundan başka müteveli, vâkıfın imaretle ilgili şartlarına riayet etmek zorundadır. Şayet vâkıfın koyduğu şartlar hilafına imareten vali, kadı, âyan gibi kişilerin aracılığı ile hakkı olmayanlara yemek çıkarır, vakfın fazla gelirinden başkalarına verirse, onu tazmin etmek zorundaydı (v.440-445).

Konya Sultan Selim İmareti mütevellileri, vakıf gayrimenkullerinden elde edilen mahsulün aşarını “*cem' ve tahsîl*” ettirir⁹⁷; vakfiyede bulunan şartlara uygun olarak hemen her sene Dîvân-ı Hümâyûn'a hesap verir;

⁹⁶ KŞS, no. 48, s.169.

⁹⁷ KŞS, no. 27, s.168; no. 44, s.14.

bunun için vakıfla ilgili tutulan defterler, daha çok Topkapı Sarayı Arşivi'nde muhafaza edilirdi⁹⁸.

VI. Konya Sultan Selim İmaretı'nde Vakıf Görevlileri

Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi'nde imarete çalışacak kimselerle görevleri ve ücretleri aşağıda ayrı ayrı gösterilmiştir. Vakfiyede zikredilenler dışında vakfın zarar görmemesi için yeni görevler ihdas edilmesine izin verilmezdi. Bu nedenle vakfiyedekine göre görev alanlara “*mâliye tarafından berât*” verilir; “*askerî berâtla vazîfe taleb edenler men' ve def' olunur*”lardı⁹⁹.

Mütevelli: Vâkıf, tevliyetin sağlığında kendisine ait olduğunu, istediğini bu göreve atayacağını, istediğini azledeceğini şart olarak koymuştur. Ölümünden sonra ise, padişah olanlar vakfın işlerini yürütmekle görevliydi. Onların görüşleri doğrultusunda vakfın şartlarına göre idare edebilecek liyakata sahip kişiler mütevelli tayin edilecektir (v. 235-240).

Vakfa mütevelli olarak atanacak kişide bazı şartlar aranacaktır. Vâkıfın bu hususta koyduğu şartlar şöyledir: Vâkıf adına vekâleten vakfın işlerini yürütme yetkisine sahip olan mütevelli; emin, düşünceli, geliri artıracak yolları bilen, vakfın gelirini muhafaza etmede gayret sarf eden, hıyanet ve ihmalden uzak olan bir kişi olacaktır. Kâtible birlikte her sene teftiş edilecektir.

Mütevelli, vakıftaki görevlilerin işlerini titizlikle yürütmelerini, kusur yapmalarını nasihat edecektir. Eğer vakıf çalışanlarından birisi kusur işlerse nasihati sürdürecektir ve azarlayacaktır. Bunun etkisi görülmezse, ücretinin kesileceğini söyleyerek korkutacaktır. Yine de kusur işlemeye devam ederse, ücreti kesilecektir. Bununla da uslanmazsa, o zaman mütevelli bu görevliyi işten çıkarıp yerine başkasını tayin edecektir.

⁹⁸ T SMA. D, no. 1878, sene: 971/1564; no. 1934, sene: 992-993/1584-1585; no. 3686/19, sene Cemaziyevvel 998/Nisan 1590; no. 1570, Cemaziyevvel 998/Nisan 1590. Aynı şekilde Karapınar Sultan Selim Külliyesi'ne dair vakıf muhasebe defterlerinin çoğu da Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunmaktadır. T SMA. D, no. 1957, sene 983/1575.

⁹⁹ KŞS, no. 47, s.277.

Mütevelli, vâkıfın imaretle ilgili koyduğu şartları aynen uygulamak, vakfın gelirlerini vakfiyede gösterilen yerlere sarf etmek zorundadır. Vakfiyedeki şartlara aykırı harekette bulunursa, azledilecektir. Mütevelliyeye yaptığı hizmet karşılığında gündelik 20 dirhem verilecektir.

Konya Sultan Selim İmareti'ne daha ilk günden itibaren düzenli olarak mütevelli atamaları yapılmıştır. Bunlar daha çok saraydaki görevlilerden seçilerek atanıyorlardı¹⁰⁰. İstanbul'daki görevinden dolayı kendileri Konya'da oturmayanlar yerlerine bir başkasını “*temessük*” ile vekâleten tayin ederler; vakfın işlerini onun adına vekilleri yürütürlerdi¹⁰¹. Görev süreleri genelde bir yıldır¹⁰². Bu süre, mütevellinin vakıf yararına yapacağı işlere göre üç-dört seneye kadar uzatılabilirdi¹⁰³. Mütevelli, vakfiyedeki şartlara uymak zorundaydı. Eğer vakfiyeye aykırı hareket ederse merkeze şikâyet edilir, ihmali veya yolsuzluğu sabit olursa azledilirdi. İmaretin kâtibi ve diğer mürtezıkalı evail-i Safer 1127/6-15 Şubat 1715'te mütevelli Seyit Abdüllatif merkeze “*mâl-ı vakfı ekl ve bel' ve şart-ı vâkıf üzere imâretde nân ve ta'âm tabh itmediği*” için şikâyet edilmiştir¹⁰⁴.

Mütevellinin vakıf topraklar üzerinde oturanlarla iyi geçinmesi gerekirdi. Reaya ile “*hüsn-i zindegânesi*” olmayanlar görevden alınır, bir başkası mütevelli olarak atanırdı. Konya Sultan Selim İmareti evkafının mütevelliliğine 1143/1731'de atanan Abdullah, reaya ile iyi geçinmediği için azledilmiş, yerine 23 Şaban 1143/3 Mart 1731'te Ahmet tayin edilmiştir¹⁰⁵.

Kâtipler: Kâtip, vakfın mütevellisinden sonra en yetkili kişisidir. Vakfiyede Konya Sultan Selim İmareti vakfında kâtip olacak kişide bazı

¹⁰⁰ TSMA. D, no. 1570, s.1b-2a; no. 3686/19; TSMA. E, 4536; KŞS, no. 50, s.108; no.54, s.2.

¹⁰¹ Konya Sultan Selim İmareti evkafı mütevellisi “*hâlâ Karakulak-ı Şehr-yârî olan Abdullah Ağa tarafından bâ-temessük vekili olan Ebü Bekr Ağa ibn Ahmed...*” KŞS, no.50, s.108.

¹⁰² KŞS, no.44, s.188.

¹⁰³ TSMA. D, no. 1570, s.1b-2a; KŞS, no. 36, s.272.

¹⁰⁴ Konya Mevlâna Müzesi Arşivi, no.136/9.

¹⁰⁵ KŞS, no. 52, s.279.

özelliğlerin aranması şartı konmuştur. Buna göre kâtip olarak atanacak kişinin yazı yazma usullerini bilen, istendiğinde hesap verecek güçte ve dürüst olması gerekiyordu. Masraf kâtibi de olan bu görevli, az veya çok her ne olursa Kayı cemaatinin mahsulünü yazacak; vakfin bütün gelir ve giderini kaydedecektir. Bunu yaparken küçük, az veya çok demeyecek, hiçbir şeyi ihmal etmeyecektir. Müteveli ile birlikte her sene hesap verecektir. Yaptığı görev karşılığı olarak kendisine günde 8 dirhem ücret verilecektir (v. 240-250).

Bundan başka hesap yapmayı bilen iki yazıcı ise, İçel sancağındaki vakıfların kâtipliğine görevlendirilecektir. Bunların her birine dörder dirhem günlük ücret verilecektir (v.250).

Müteveli hemen her sene teftiş edilirdi. Vakfiyede olmasına rağmen kâtibin teftiş esnasında mütevellinin yanında bulunduğuna dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Bununla birlikte mütevellinin yolsuzluğunu gördüğünde vakıftaki diğer çalışanların başında olduğu halde merkeze şikâyet ederdi¹⁰⁶.

Câbiler:Konya Sultan Selim İmaretı Vakfı'nda üç câbi görev yapacaktır. Bunların işi, vakfin mahsulünü toplamak ve bunun miktarını kaydetmek olacaktır. Bunlar emanet ehli ve dindar olacak, vakfa zarar verecek davranışlarda bulunmayacaklardır. Câbilerden ikisi İçel'de, biri ise Kayı'da görev yapacaktır. Bunların da her birine dörder dirhem günlük ücret verilecektir (v. 250-255). Câbilerin düzenli olarak atandığına dair bilgiler belgelerde mevcuttur¹⁰⁷.

İmaret Şeyhi: Dinî emirleri yerine getiren, temiz, ahlaklı bir kişi imarete şeyh olarak tayin edilecektir. Onun görevi, her gün yemek işlerine bakmak, hizmetçileri gözetlemek, misafirlere hoş muamelede bulunmak, gelip gidenleri toplumdaki yerlerine göre kondurup onlara derecelerine göre itibar etmek olacaktır. Yemek pişirme ve üleştirme hususunda adaletle son derece riayet edecek, hak sahiplerine haklarını verecektir. Yemek

¹⁰⁶ Konya Mevlâna Müzesi Arşivi, no. 136/9.

¹⁰⁷ KŞS, no. 50, s. 125.

yapılmadan önce malzemesinin ölçüsüne, piştikten sonra da tadına bakacaktır. Eğer yemekte kusur bulursa aşçıyı önce ikaz edecek, ikincisinde azarlayacaktır. Şayet hizmet edenlerden değiştirilmesi gereken biri olursa, bunu mütevelliyeye arz yoluyla bildirecek, bu hususta dikkatli davranacaktır. İmarette çalışanlar da şeri'ata ve vâkıfın şartlarına uygun olduğu sürece onun doğru emirlerini yerine getireceklerdir. Yaptığı bu hizmetlerin karşılığında kendisine günde 6 dirhem ücret verilecektir (v. 250-265). Konya Sultan Selim İmaretine açık bulunduğu sürece düzenli olarak “*İmaret şeyhi*” ve “*Şeyhü't-ta'âm*” atamaları yapılmıştır¹⁰⁸.

Vekilharç: İmaretteki bir diğer görevli vekilharçtır. Vekilharç olan kişi, çalışmalarında doğruluktan ayrılmayacaktır. Mutfağın ve imaretin ihtiyacı olan malı hilesiz alması için alış-verişte tecrübeli olması şartı aranacaktır. İmarete gerekli olan malzemeyi mütevellî ile şeyhin bilgisi altında; mutfağa ise aşçıların isteği yönünde malzeme alacak kendisine günde 2 dirhem ücret verilecektir (v. 265-270, 285-290).

Nakip: İmaret şeyhinin yardımcısıdır. Konya Sultan Selim İmaretinde bir kimse nakip olacaktır. Nakibe de günde 2 dirhem ücret verilecektir (v. 270).

Kilerdar: İmaretin mutfağına alınan malzemeyi depolayan görevliye kilerdar denmektedir. Konya Sultan Selim İmaretinde bu işleri yürütmek üzere bir kişi kilerdar tayin edilecek, kendisine günde 2 dirhem ücret verilecektir (v. 270). Kilerdar, belgelerde “*kilâri*” olarak geçmektedir¹⁰⁹.

Ambarcı: Vakfın mahsulünü imaretin ambarında depolayan görevliye ambarcı denmektedir. Konya Sultan Selim İmaretinde bir kişinin ambarcı olarak atanması şartı koşulmuştur. Ambarcının ölçü ve tartı işlerinden anlayan biri olması, bu hususa son derece dikkat etmesi, hak sahiplerinin haklarını ve istihkaklarını vermesi görevleri arasında bulunuyordu. Ambarcıya yaptığı hizmetler karşılığı günde iki dirhem ücret verilecektir (v. 270-275).

¹⁰⁸ T SMA. D, no. 3576/5, vr. 2a; 3576/7, vr. 2a.

¹⁰⁹ T SMA. D, no. 3576/4, vr. 2a.

Pirinç ayıklayıcısı: Pirinç ayıklayıcısı, her gün yemek için gerekli olan pirinç ayıklayan imaret görevlisidir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde görev yapacak pirinç ayıklayıcısının güvenilen ve Allah'tan korkan birinin olması vâkıfın şartları arasında olup kendisine günde 2 dirhem ücret verilecektir (v. 275).

Ferraşlar: Ferraş, imaretin temizlik işlerine bakan görevlidir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde iki ferraşın görev yapması şart koşulmuştur. Bunlardan biri imarete gelip gidenlerle ilgilenecek, onları güler yüzle karşılayıp güzel muamelede buluncaktır. İkincisi harem ferraşı olup, imareti temizleyecektir. Ferraşların herbirine günde ikişer dirhem ücret verilecektir (v. 275-280).

Bevvablar: Bevvab, kapıcı anlamına gelmektedir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde iki bevvab görev yapacaktır. Bunlardan birinin görevi, mutfak kapısını beklemek ve kasaptan eti getirmek olacaktır. İkincisi ise, imaretin büyük kapısını sabahları açıp akşamları kapayacak, kapıyı bekleyecektir. Bundan başka temizliğe dikkat edecek, çevreyi ve helayı süpürecektir. Bevvabların herbirine günde birer dirhem ücret verilecektir (v. 280-285). Belgelerde “*bevvâb-ı matbah*” ve “*bevvâb-ı câmi*” dendiğine bakılırsa¹¹⁰ imaretin kapısını bekleyen bevvab, Sultan Süleyman/Sultan Selim Camii'nin kapısına da nezaret ediyordu.

Ahurdar: Ahır hizmetlerini gören kişidir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde bir ahırcı görev yapacak, ahır hizmetine bakacaktır. Ahırcıya bu hizmetleri karşılığında günde bir dirhem ücret verilecektir (v. 285).

Odun Kesici: İmaretin odununu kesip hazırlayan görevlidir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde bir kimse odun deposunda hizmet edecek, odun yarmaktan başka buğday döğecek, istendiğinde un getirecektir. Bu hizmetleri karşılığında kendisine günde bir dirhem verilecektir (v. 285-290).

Aşçılar: Aşçı, imarete çıkan yemeği pişiren kişidir. Konya Sultan Selim İmaretı'nde iyi yemek pişirmesini bilen iki kişi aşçılık yapacak, bunlar nöbetleşe imaretin yemeğini hazırlayacaklardır. Bunun için ihmal söz

¹¹⁰ TSMA. D, no. 3576/6, vr. 3a.

konusu olmayacaktır. Aşçıların her birine günde üçer dirhem ücret verilecektir. Belgelerde iki “*tabbah*” atandığına dair bilgi bulunmaktadır¹¹¹.

Aşçı çırağı: İmaretlerde aşçılara yardım eden kişiye aşçı çırağı denirdi. Konya Sultan Selim İmareti mutfağında çalışan aşçılara yardım etmesi için görevlendirilecek aşçı çırağının biraz marifetli olması istenmiştir. Aşçı çırağına günde 1 dirhem ücret verilecektir.

Habbazlar ve şakird-i habbaz: İmaretlerde ekmek pişiren görevliye habbaz deniyordu. Konya Sultan Selim İmareti’nde iki habbazın bulunması, bunlardan temiz ve kaliteli ekmek yapıp pişirmeleri istenmiştir. Üçüncü şahıs şakird-i habbaz yani ekmekçi çırağı olup, habbazlara yardım edecektir. Habbazlara günde ikişer dirhem, çırağına ise 1 dirhem ücret verilecektir.

Kâse-şûy: İmaretin mutfağında bulaşık yıkayan görevliye kâse-şûy denmektedir. Konya Sultan Selim İmareti’nde güvenilir ve dindar birinin kâse yıkıyıcısı olarak görev yapacağı vakfiyede kayıtlıdır. Bulaşıkçıya yaptığı iş karşılığında günde 1 dirhem ücret verilecektir.

Kâse-keş: Yemekhanede yemek yiyenlere hizmet eden, onlara yemek taşıyana kâse-keş deniyordu. Bunlar aynı zamanda mutfaktaki sahanları ve diğer kapları muhafaza etmekle de görevli idiler. Konya Sultan Selim İmaretin’nde beş kişi kâse-keş olarak çalışıyordu. Kâse-keşlere günde birer dirhem ücret verilecektir.

Meremmetçi: Vakıf binalarının hafif bakım ve onarımı ile ilgili teknik işlere bakan görevli idi. Konya Sultan Selim İmareti’ne bir kişinin meremmetçi olarak görevlendirilmesi vâkıf tarafından istenmiştir. Meremmetçi, mütevellinin bilgisi altında binaların ve imaretin tamire muhtaç yerlerini onarmakla yükümlü idi. Meremmetçiye yaptığı bu hizmet karşılığında günde 1 dirhem ücret verilmesi istenmiştir (v. 295-300). Konya Sultan Selim İmareti’nde vakfiyede olmamakla birlikte meremmetçiden başka üç “*taşkeş*” çalışıyordu¹¹².

¹¹¹ T SMA. D, no. 3576/6, vr. 3a.

¹¹² T SMA. D, no. 3576/5, vr. 2a; no. 3576/7, vr. 2a.

VII. Vakfiyenin Dikkat Çeken Yönleri

Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi, XVI. yüzyılda Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve dinî durumunu ortaya koyan önemli belgelerden biridir. Aşağıda vakfiyedeki o döneme ışık tutan bazı önemli hususlar üzerinde ayrı başlıklar altında durulacaktır:

1) Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'ndeki Yer Adları ve Bunların Toponomik Önemi

Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'nde geçen yer adlarının büyük çoğunluğunun Türkçe olduğu görülmektedir. Buna Kebez (Kepez), Kargucak, Ortaviran (Ortaören), Susun, Karakaya, Gencek, Çakırdin, Gazikurt, Göçü (Susuzca), Çetük (Çatık), Gökköy, Oğuzhanlu (Parlak), Göçü, Hayıroyüğü, Ortaca, Saruhanlar, Tosun, Kumarular, Kızılviran, Kumtömek, Şuleler, İblice (İplice), Tutak, Karabaşlu, Tura, Kınıklar (Divanlar), Kayı, Aşağı Kayı köyleri ile Çömlek, Kebeçal, Körkuyu, Köse mezraları ve Susma Pazarı isimleri örnek olarak verilebilir¹¹³.

Bazı yer adları ise temelde Arapça olmakla birlikte ekler getirilerek Türkçeleştirilmiştir. İblisler, Cülâhlar (Cüllâhlar), Veliler buna örnek olarak gösterilebilir.

Bir kısım yer adları ise, Arapça şekliyle kullanılmaktadır. Kabız Ali, el-Hâc, Hamza, Eymir Dâd mezraları da buna örnek teşkil etmektedir.

Yukarıda verilen örnekler, Konya ve çevresi başta olmak üzere İçel Vilayeti'nin daha XVI. yüzyılda özellikle küçük yerleşim birimlerinde Türkleşme ve İslamlaşmanın geniş sahaya yayıldığını göstermektedir. Şu halde gerek İç Anadolu ve gerekse Çukurova'da XVI. yüzyıldan itibaren Türk unsuru çoğunluk durumdadır.

2) Türk Boylarına Dair Bilgiler

Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'nde, Konya çevresinde ve İçel'de Oğuzlar'ın Kayı boyunun geniş alanlara yayıldığını gösteren bilgiler bulunmaktadır. Kayılar, özellikle Konya Ovası'nda XVI. yüzyılda çoğunluk

¹¹³ Bu köylerin birçoğu bugün de mevcuttur. Bk. Komisyon, *İçel İl Yıllığı*, 1967, s.180-184.

durumdadırlar. Nitekim Karaman eyaletinde Konya, Ereğli, Karaman ve Bozkır topraklarıyla çevrili alanda bulunan Baybut Kazası'na bağlı dokuz köye Aşağı Kayı; yine aynı kazaya bağlı onbir köye de Kayı deniyordu¹¹⁴. Konya ve Turgut kazaları sınırları içinde bulunan bazı köy ve mezraların da Kayıların tasarrufunda olduğu görülmektedir. Bunun gibi Mut ve Silifke kazalarında, vakfiyede geçen köy ve mezraları Kayılar ekip dikiyorlardı.

İç Anadolu'nun değişik yerlerinde daha sonraki tarihlerde de Kayı boyunun adını almış birçok köy ve mezra bulunmaktadır. XVIII. yüzyılda Kayılar'ın yoğun olduğu anlaşılan Konya-Niğde arasında Kayı adıyla bir de kaza kurulmuştur¹¹⁵.

Vakfiyede geçen Akdeniz Bölgesi'ndeki bazı köylerde de Kayılar'ın oturduğuna işaret edilmektedir. Bundan başka İçel'den İskenderun'a kadar Oğuz boylarının XVI. yüzyılda hâkim durumda oldukları bilinmektedir¹¹⁶.

Şu halde Sultandağı'ndan başlayıp Niğde, Karaman ve hatta Mut ve Silifke'ye yani Akdeniz'e kadar uzanan geniş sahada Oğuzlar'ın diğer kolları gibi Kayı boyundan gelenler de 1071'den sonra kitleler halinde gelip Orta Anadolu ile Akdeniz sahiline yerleşmişler, buraları Türkleştirip İslamlaştırmışlardır.

3) İmaret Hizmetlerinde Din Ayırımının Yapılmaması

Konya Sultan Selim İmareti Vakfiyesi'ni düzenleyen II. Selim, buraya gelenlerin bir dine mensubiyeti üzerinde durmamış; kapının herkese açık olduğuna işaret etmiştir. Vakfiyenin baş tarafında "*Mevlânâ Celâleddin Hazretleri'nin türbesi civarında oraya gelip uğrayan hayırlı*

¹¹⁴ Karaman eyaleti sınırları içinde bulunan Bayburt Kazası'na tâbi Kayı köyü ahalisi köylerini terk edip Konya'da Şeyh Âliman Mahallesi ile Kayı köyü yakınındaki bazı köylere gidip yerleşmişler; imaretin mütevellisi, 17 Şevval 1138/18 Haziran 1726'da bunların Kayı köyüne tekrar yerleşmeleri için Konya Şer'îye Mahkemesi'nden karar çıkartmıştır. *KŞS*, no. 50, s.108.

¹¹⁵ Bk. Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Bir Mevlevî Manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviye ve Vakfiyesi)", *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1992, s.166; Y. Küçükdağ, "Konya'da Mevlânâ Dergâhı ve Türbe Hamamı'na Dair İki Mevlevî Vakfiyesi", *VD*, S. 23 (1994), s.80.

¹¹⁶ Mustafa Necati Çıplak, *İçel Tarihi*, Ankara 1968, s.143-144.

Müslüman fukarâsını doyurmak ve konaklamak için bir imâret binâ etmiştir” denmesi, ilk bakışta buradan sadece Müslümanların istifade edeceği izlenimini veriyorsa da hemen bunun altında, esas şartların başında buna açıklık getirdiği görülmektedir. Nitekim vâkıf burada Konya’da bina ettirdiği “*İmâreti fakirlere, miskinlere, yolculara, her türlü muhtaç ve gariplere, kim olursa olsun, hangi memleketten bulunursa bulunsun oraya iltica eden ve gelen her misafire ait olmak üzere vakfetmiş”* olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre fakirler, yolcular, her türlü muhtaç ve garipler, kimliğine ve memleketine bakmaksızın buraya sığınan her misafir imaretin imkânlarından yararlanacaktır.

4) Mübarek Gün ve Gecelere Hürmet Duygularını Pekiştirme Gayretleri

Konya Sultan Selim İmaretı Vakfiyesi’nde, mübarek gün ve gecelere hürmeten özel yemekler çıkarılması şart koşulmuştur. Vâkıf, bununla toplumu birbirine yaklaştıran manevî bağları güçlendirmek amacıyla vakfın imkânlarını seferber etmektedir. Böylece toplumda millî birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi yönüne gidilmiştir. Başta hükümdarlar olmak üzere büyük devlet adamlarının gayretleri sonucu zamanla millî ve manevi duyguları gelişmiş, tasada ve kıvançta ortak bir Türk toplumu meydana gelmiştir.

5) II. Selim’in Mutasavvıflara Değer Vermesi

Anadolu’nun Türkleşmesi İslamlaşması sürecinde daha kuruluş döneminden itibaren Osmanlı padişahlarının mutasavvıflara verdiği destek bilinmektedir¹¹⁷. Onların Konya’nın 1467’de ilhakından sonra Mevlevilere özel bir ilgi duydukları görülmektedir¹¹⁸. Kanuni, Mevlâna Dergâhı’nın batısında bir cami yaptırmış; II. Selim de bu caminin bitişiğine imaret inşa

¹¹⁷ Geniş bilgi için bk. Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeleri; II: Vakıfların Kullanılmasında Diğer Şekiller”, *VD*, S. 2 (1942), s.279-386.

¹¹⁸ Mesela, Yavuz Sultan Selim’in Konya’da Mevlevi Şeyhi Sinan Dede’ye gösterdiği ilgi için bk. Yusuf Küçükdağ, *Vezîr-i Âzam Pîrî Mehmed Paşa*, Konya 1994, s.23-24, 30-31.

ettirmiştir. Bu imaretin vakfiyesi hazırlanırken Konya Kadısı İnam Efendi, Mevlâna Dergâhı'nda sakin Mevlevi dervişlerinin, dergâhın mutfağında pişen yemek kâfi gelmediğinden maişet darlığına düştüklerini, bunun için imareten onların da yemek yemesini arz edince II. Selim bunu memnuniyetle kabul etmiş; muhtaç durumda olan yirmibeş dervişe hergün sabah-akşam yemek verilmesini emretmiştir. II. Selim'in Mevleviler'le ilgili bu tavrı, Osmanlı sultanlarının XVI. yüzyılda bile onlara yakın ilgi gösterdiklerine işaret etmektedir. Osmanlı-Mevlevi ilişkileri, 1920'ye kadar devam etmiş; padişahlar, Konya Mevlâna Dergâhı'na sürekli maddi destek vermişlerdir¹¹⁹.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde imaretler, bir yerin veya bölgenin imar ve iskânına alt yapı oluşturmak için padişahlar veya üst düzey yöneticiler tarafından inşa edilirdi. II. Selim, daha şehzadeligi sırasında, babasının Mevlâna Dergâhı yakınında yaptırdığı caminin bitişiğinde bir imaret bina ettirerek Mevlâna Türbesi'nin çevresini canlandırmıştır. Aynı şekilde Orta Anadolu'yu Hicaz bölgesine bağlayan en kısa yolu açmak amacıyla da Karapınar'da bir külliye inşa ettirmiş; böylece Konya'yı Ereğli'ye Karaman üzerinden bağlayan uzun yolu Konya-Karapınar arasına alarak yarı yarıya kısaltmıştır.

Konya Sultan Selim İmareti, II. Selim'in Konya'da ikinci dönem valiliği sırasında, 1560-1563 yılları arasında inşa edilmiştir. Konya Mevlâna Dergâhı, Sultan Süleyman/Sultan Selim Camii ve Türbe Hamamı'nın işlevini tamamlamak düşüncesiyle Mevlâna Dergâhı'nın batısındaki boş alan imaret yeri olarak seçilmiştir. Kanuni döneminde yaptırıldığı halde banisi Şehzade II. Selim'dir. Bunun için belgelerde Konya Sultan Selim İmareti olarak geçmiştir.

Konya Sultan Selim İmareti'nin yapımı tamamlanınca, bu sırada tahtta oturan Kanuni Sultan Süleyman'ın bir hükmüyle, 23 Ekim 1563'te Silifke ve çevresinde bulunan birçok köy ve mezranın geliri imarete

¹¹⁹ Geniş bilgi için bk. Hasan Özönder, *Konya Mevlâna Dergâhı*, Ankara 1989.

Konya Sultan Selim İmareti Vakıfları ve Vakfiyesi

verilmiş, vakfiye düzenleninceye kadar buraların gelirleriyle imarete yemek çıkarılmıştır.

Konya Sultan Selim İmareti'nin vakfiyesi II. Selim'in son yıllarında, 1573-1574'te düzenlenip tescil ettirilmiştir. Bununla Konya, Silifke ve Mut çevresinde birçok köy, mezra ve tarla imaret için vakfedilmiştir. İmaret, Osmanlı döneminde inşa edilen imaretlerin en büyüğü ve vakıfları en çok olanı idi. Vakfın geliri ile imarete gelip kalanlara üç gün iki öğün yemek pişirilip ikram edilmesi şartı konmuştur. Bunun için birçok kişi ücretini vakıftan almak üzere imarete görevlendirilmiştir.

Konya Sultan Selim İmareti, Karapınar'daki Sultan Selim Külliyesi ile aynı yıllarda inşa edilmiş, Karapınar'daki imareti yapan Halepli Mimar Cemaleddin burayı da bina etmiştir. Ustalar, Karapınar'da olduğu gibi mahallîdir.

İmaret-i Cedîde adı da verilen Konya Sultan Selim İmareti, kubbeli mutfak, fırın, kiler iki katlı kâgir büyük bir tabhane ile kemerli buğday ambarı, odun deposu, bir şadırvanla iki çeşmeden meydana geliyordu.

Dünyada ulaşım sisteminde meydana gelen gelişmeler sonucu XIX. yüzyılda önemi kaybolan ve yıkılmaya yüz tutan Konya Sultan Selim İmareti, 1850'lerden sonra Buğday Pazarı olarak düzenlenmiş ve kiraya verilmiştir. XX. yüzyıl başlarında tren yolunun Konya'dan geçmesi, imaretin işlevini engellemiş; Konya Maarif Müdürlüğü'nce Sipahi Pazarı olarak kullanmak amacıyla burada yeni dükkânlar yapılmış, kira geliri "*Mekteb-i İbtidâiyyeler*"in ihtiyacına sarf edilmeye başlanmıştır. Sultan Selim Camii'nde görev yapanların ücretlerinin karşılanması düşüncesiyle Konya Evkaf İdaresi imaret binalarını Maarif Müdürlüğü'nden geri almış; Cumhuriyet döneminde sahipsiz kalan binaların büyük bir kısmı çeşitli bahanelerle ortadan kaldırılmış; 1965'ten sonra Konya Belediyesi tamamını yıktırarak park haline getirmiştir. Günümüzde de park olarak kullanılmaktadır.

Bibliyografya

A. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Karaman Ahkâm Defteri*, no.13.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Mühimme*, (BOA.Mühimme), no. 12, 23, 27.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Şikâyet Defteri*, (ŞD), no. 64.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Nezaret Öncesi Evkaf Defteri*, no. 1793.

Konya Büyükşehir Belediyesi A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, no. 13396.

Konya Mevlâna Müzesi Arşivi, no. 120/2; no. 136/9.

Konya Şer'îye Sicili, (KŞS), no. 1, 2, 6, 9, 10, 12, 16, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 35, 36, 37, 38, 44, 47, 48, 50, 52, 54, 57.

Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, (KOV), dosya no. 163.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, *Defter*, (TSMA.D), no. 1570; 1760/20; no. 1878; no. 1934; no. 1957; no. 3576/2/4/5/6/7; no. 3686/19; no. 7527/1; no. 8758.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, *Evrak*, (TSMA.E), no. 106/18; no. 107/131, 135; no. 4536.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Defter*, (VAD), no. 734, s. 168-175; no. 803; no. 2179, s.271-276.

B. Diğer Kaynaklar

AKOK, Mahmut, “Konya’da Üç Tarihî ve Mimarî Eser: Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darü'l-huffazı ve Selim II. İmareti”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XX/1 (1973), s.9-10.

ARABACI, Caner, *Osmanlı Döneminde Konya Medreseleri 1900-1924*, Konya 2017.

ARABACI, Caner, (bk. KÜÇÜKDAĞ, Yusuf).

Atâyî, *Zeyl-i Şakayık*, İstanbul 1268.

Ayvansarayî, *Hadikatü'l-Cevâmi*, I-II, İstanbul 1281.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin

Konya Sultan Selim İmaretı Vakıfları ve Vakfiyesi

- Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeleri; II: Vakıfların Kullanılmasında Diğer Şekiller”, *Vakıflar Dergisi*, (VD), S. 2 (1942), s.279-386.
- BARKAN, Ömer Lütfi, *Süleymaniye Camii ve İmaretı İnşaatı (1550-1557)*, I, Ankara 1972.
- BAYKARA, Tuncer, *Türkiye Selçukluları Döneminde Konya*, Ankara 1985.
- ÇIPLAK, Mustafa Necati, *İçel Tarihi*, Ankara 1968.
- ERGENÇ, Özer, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara 1995.
- ERGİN, Osman Nuri, *Türk Şehirlerinde İmâret Sistemi*, İstanbul 1939.
- EMECEN, Feridun, “Selim II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (DİA), XXXVI, İstanbul 2009, s.414-418.
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, İstanbul 1314.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul 1952.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, “Mehmed Paşa”, *İA*, VII, s.595-605.
- İNALCIK, Halil, “Bursa, XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar”, *Bellekten*, XXIV/93 (1960), s.45-102.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya 1964.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, “Sadrazam Pir Mehmet Paşa ve Bıraktığı Eserlerin Tüylür Ürpertici Durumu 11”, *Yeni Asya*, 7.11.1972.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, “Sultan Selim İmaretinin Tarihi Yâdı Kadar Mimarî Kıymeti de Yüksek tir”, *Yeni Asya*, 6.03.1976.
- KOMİSYON, *İçel İl Yıllığı*, 1967.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Vezîr-i Âzam Pîrî Mehmed Paşa*, Konya 1994.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *II. Bâyezid, Yavuz ve Kanunî Devirlerinde Cemâli Ailesi*, İstanbul 1995.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Konya 1997.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Lâle Devri’nde Konya”, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Konya’da Bir Mevlevî Manzumesi (Piri Mehmed Paşa) Zâviyesi ve Vakfîyesi”, *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1992, s.159-178.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Konya Mevlânâ Dergâhı ve Türbe Hamamı’na Dair İki Mevlevî Vakfîyesi”, *VD*, S. 23 (1994), s.70-102.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Konya’da Mevlevi Tekke ve Zaviyeleri”, *Bilgi Yolu Dergisi*, S.9 (2006), s.153-163.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Sultan Selim Camii ve Külliyesi”, *DİA*, XXXVII, İstanbul 2009, s.516-518.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf -Caner Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, (2. Baskı), Konya 1999.

Mecdî, *Türcüme-i Şakayık*, İstanbul 1269.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî*, III-IV, İstanbul 1308-1315.

OĞUZOĞLU, Yusuf, “17. Yüzyılın İkinci Yarısında Konya Şehir Müesseseleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerinde Araştırma”, (Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1980.

ÖNDER, Mehmet, *Mevlâna Şehri Konya*, (2. Baskı), Ankara 1979.

ÖZÖNDER, Hasan, *Konya Mevlâna Dergâhı*, Ankara 1989.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul 1971.

Peçevî, *Tarih*, I, İstanbul 1281-1283.

Sâî Mustafa Çelebi, *Yapılar Kitabı/Tezkiretü'l Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye*, (yay. haz. Samih Rifat-Arzu Karamani Pekin), İstanbul 2002.

TANMAN, M. Baha, “Sinan’ın Mimârîsi İmâretler”, *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ Eserleri*, I, İstanbul 1988, s.333-353.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, II. (4. Baskı), Ankara 1983; III/I, (3. Baskı), Ankara 1983.

Konya Sultan Selim İmâreti Vakıfları ve Vakfiyesi

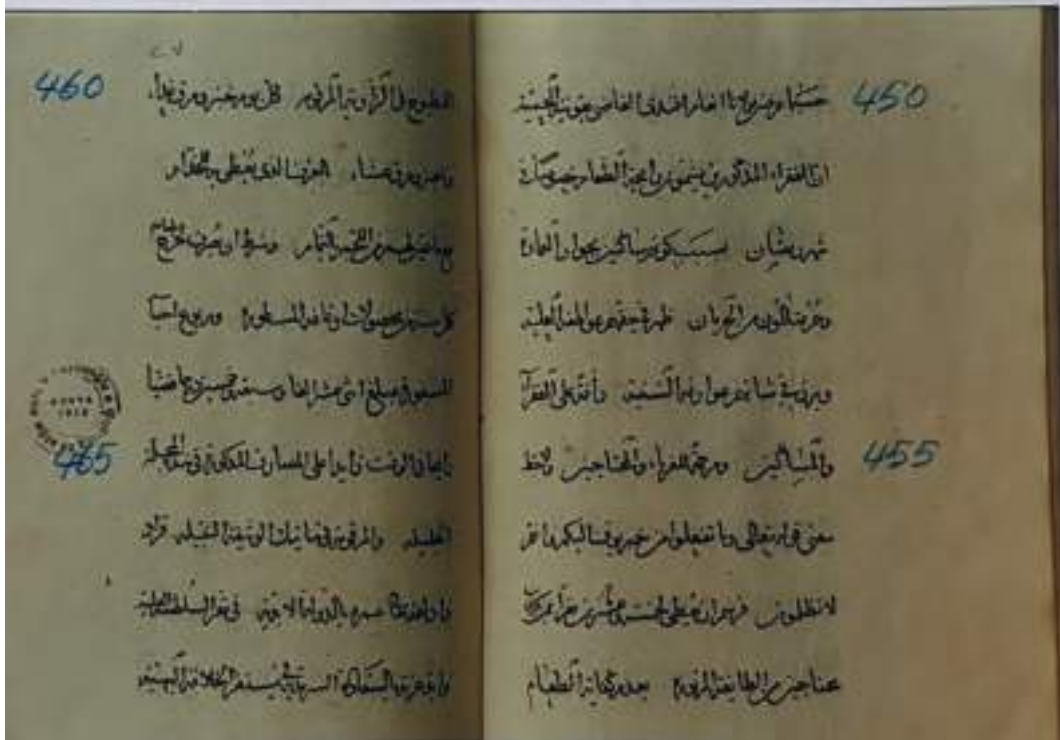
EKLER**Ek 1: Konya Sultan Selim İmâreti Vakfiyesi**

<p>45 الفلانة من خواتم الامارات من اهل بيت كذا التسمية ووزار السلطان للسير القصور الشرف كاسرا كاسرة في قاعة الشرف في قصر وادام 50 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان العاشرة من ابيات خزانة السلطان في السلطان</p>	<p>الفلانة من خواتم الامارات من اهل بيت كذا التسمية ووزار السلطان للسير القصور الشرف كاسرا كاسرة في قاعة الشرف في قصر وادام 40 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان العاشرة من ابيات خزانة السلطان في السلطان</p>
---	---

<p>الفلانة من خواتم الامارات من اهل بيت كذا التسمية 65 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان العاشرة من ابيات خزانة السلطان في السلطان 70 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان</p>	<p>الفلانة من خواتم الامارات من اهل بيت كذا التسمية 55 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان العاشرة من ابيات خزانة السلطان في السلطان 60 العاشرة من ابيات خزانة السلطان في العاشرة العاشرة السلطان في السلطان</p>
--	--

<p>405 ما تدرى من هو ما تحب ان يكون ولا يطول جدا ان كان الا ان يكون انسانا فانه يتكلم فدا من والى ما في ذلك من ان يكون انسانا انما يريد ان يكون انسانا فانه يتكلم ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>	<p>الاشياء المتعددة في الامكان على اسم في الامور التي في الارض والسموات والارض وفي الامور التي في الارض والسموات والارض السرى كشيء في الارض والسموات والارض ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>
<p>410 هذا كتاب في الامور التي في الارض والسموات والارض والسموات والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض والارض ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>	<p>405 ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>

<p>425 انما يطول في طبع العادة السارة الا ان يكون الا ان يكون انسانا فانه يتكلم ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>	<p>415 ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>
<p>430 ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>	<p>420 ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا ما تدرى من هو ما تحب ان يكون انسانا</p>

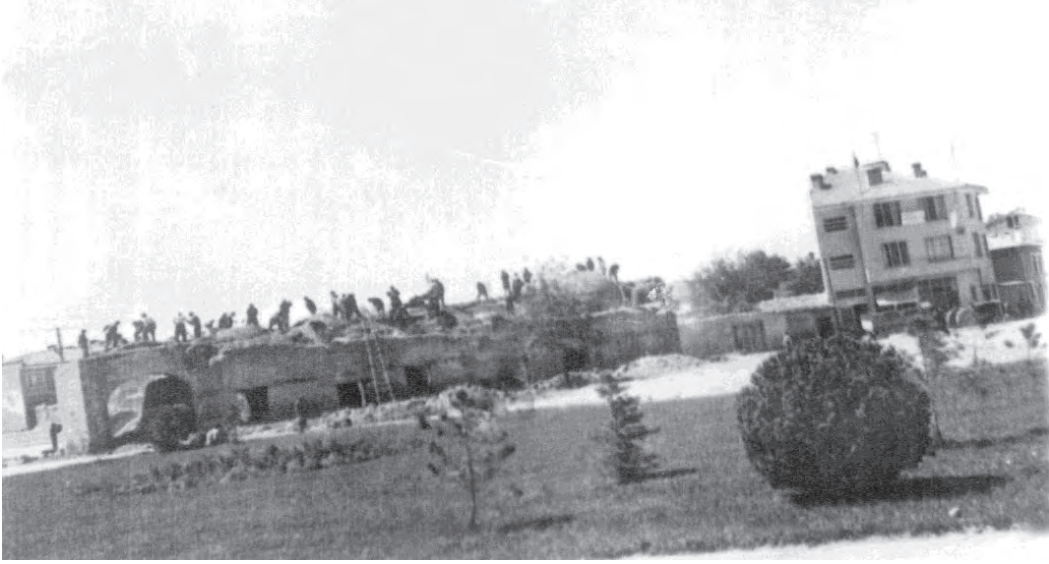

<p>على ما عرفت في كل يوم في هذا النوع من العمل 470 جميع الذين كل يوم يمشون في كل يوم على ما عرفت في كل يوم في كل يوم في كل يوم كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم الاخر في كل يوم في كل يوم في كل يوم كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم 475 عرفت في كل يوم في كل يوم في كل يوم من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم</p>	<p>على ما عرفت في كل يوم في كل يوم في كل يوم 480 من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم 485 من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم</p>
---	---

<p>من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم 500 من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم</p>	<p>من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم 490 من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم 495 من كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم في كل يوم</p>
--	---

Ek 2: Konya Sultan Selim İmareti ile İlgili Fotoğraflar**Fotoğraf 1: XX. yüzyıl başlarında Konya Sultan Selim İmareti.**

Konya Sultan Selim İmareti Vakıfları ve Vakfiyesi

Fotoğraf 2: Konya Sultan Selim İmareti'nin 1958 yıkımından geriye kalan bölümleri ortadan kaldırılırken alınan bir görüntü (Dr. Naci Bakırcı'dan).

Fotoğraf 3: Konya Sultan Selim İmareti'nin yerine yapılan parkın günümüzdeki görünümü (Zekeriya Şimşir'den).